LATVIJA AICINA SAVUS DĒLUS
GAISA SPĒKU PALĪGDIENESTĀ

7

1944

LATVJU JAUNATNE

Kļūstiet un esiet sargi Latvijai!

Mūsu tēvzemei pienākušas nopietnas dienas. Dzirdamāka kļuvusi lielgabalu valoda, un ienaidnieks jau atkal izstiepis savas asiņainās rokas pēc mūsu zemes un dzīvības. Tāpēc, izšķirīgajam brīdim neapšaubāmi tuvojoties, Jums, latviešu jaunekļi, dota jauna iespēja kalpot savai tautai un tēvzemei, brīvprātīgi uz vienu gadu saistoties gaisa spēku palīgdienestā Latvijā. Aicinu visus 1928. gadā dzimušos latviešu jaunekļus ar prieku un nopietnību uzņemties šo jauno un goda pilno pienākumu, jo ar to atraisīs karavīrus viņu tiešajam frontes dienestam, tādējādi vairojot kopējos spēkus boļševisma pārvarēšanai.

Lai nepārtrauktu izglītības gaitu, tad, saskaņā ar īpašu vienošanos, atsevišķo klašu audzēkņus — gaisa spēku palīgus — novietos vienā dienesta vietā, un tai piedalītie latviešu skolotāji gādās par skolas mācību turpināšanu visā dienesta laikā.

Esmu uzdevis Latvju jaunatnes organizācijai, kā visas latviešu jaunatnes darbības vadītājai, saziņā ar piekritīgām militārām iestādēm, pieņemt Jūsu pieteikumus gaisa spēku palīgdienestam un pastāvīgi pārbaudīt dzīves un darba apstākļus, kā arī uzņemties audzināšanas vadību.

Vai pieļausim sarkanajai miglai atkal pārņemt mūsu laukus un pilsētas, verdzināt latvisko garu un pēdīgi mūs pašus iznīcināt vai pa ziemeļu bezmalu klajumiem izkaisīt? — Latviešu karavīra varonība ir devusi noteiktu atbildi. Viņa zobens aizkrustojis boļševiku bariem ceļu uz Latviju. Tikpat nepārprotama ir arī visas latviešu tautas stāja dzimtenē; tēvijas sargu atbalstam un tautas drošībai tā dara visu, kas viņas spēkos.

Es ticu, ka latviešu jaunatnē deg tā pati ideālisma uguns, kas jau gadu simteņiem kvēlojusi latviešu sirdīs, izvadījusi tautu visām grūtībām un pārbaudījumiem cauri un tagad uzliesmo mūsu varonīgo leģionāru cīņās, kas kopā ar Lielvācijas armijām atnesīs mums jaunas dienas rītu.

Es ticu, ka Jūs, latviešu jaunekļi, būsit drosmīgo cīnītāju cienīgi un ne brīdi nekavēsities uzņemties pienākumus, ko tēvzeme no Jums prasa.

Iestājoties goda pilnajā gaisa spēku palīgdienestā, kas citur ir obligāts pienākums, Jūs tur būsit nomodā ne vien par sevi, bet arī par savu vecāku un visas latviešu tautas nākotni.

Lielajā cīņā, no kuŗas atkarīgs viss latviešu liktenis, svaru kausos jāliek katra palīdzīga roka un nepieciešama visu privāto interešu nobīdīšana pie malas.

Latvju jaunekļi! Nestāviet nomaļus! Pievienojieties visu kopējam solījumam: „Mēs iesim turp, kur tēvzeme mūs sauc!"

Kļūstiet un esiet sargi Latvijai!

Rīgā, 1944. g. 12. jūlijā.

O. Dankers
Pirmais ģenerāldirektors.

LATVIEŠU JAUNEKĻI!

Atskanējis ir mūsu zemes pašpārvaldes pirmā ģenerāldirektora ģenerāļa Dankera aicinājums latviešu jaunekļiem iestāties gaisa spēku palīgdienestā Latvijā. Ar šo aicinājumu piepildās daudzu tūkstošu krietnāko latviešu jaunekļu dedzīgākā vēlēšanās palīdzēt savai karsti mīļotajai tautai un tēvzemei viņas grūtajā brīdī.

Cilvēces lielākie ienaidnieki boļševiki tagad ir sapulcinājuši savus pēdējos spēkus un grib ielauzties mūsu zemē un iznīcināt latviešu tautu. Tāpēc mums visiem, kā jauniem, tā veciem, drosmīgi jāstājas cīnītāju rindās cīņai par dzimteni un jāaizstāv un jāaizsargā mūsu senču svētais mantojums.

Gadu simteņos mūsu tēvi un mātes grūtā un neatlaidīgā darbā izkopuši un izveidojuši Latviju par dižu zemi. Latviešu tauta ir sasniegusi kultūras un labklājības līmeni, kāds ir tikai tikumos cēlākām un darbos čaklākām Eiropas tautām.

Vai, to apzinoties, mums tagad drīkstētu pietrūkt drosmes, sikstuma un izturības paturēt savu vietu citu kultūras tautu vidū?

Te katram īstam latvietim atbilde ir tikai viena: nē, nekad!

Nevairoties grūtumu un šķēršļu, pašaizliedzīgi un nesavtīgi mēs visi darīsim savu pienākumu, lai kopā ar vareno Lielvācijas armiju un mūsu varonīgajiem leģionāriem izcīnītu drošu un galīgu uzvaru pār boļševismu. Iestādamies gaisa spēku palīgdienestā, jūs veiksit saviem spēkiem un spējām piemērotus uzdevumus, sniegdami lielu atbalstu dzimtenes drošībai, kā arī atbrīvodami karavīrus viņu tiešajam frontes dienestam. Apvienoti draudzīgā saimē, pēc skolu klasēm sadalīti, vienveidīgā formas tērpā ar latviskām nozīmēm, jūs kļūsit ne tikai savu vecāku, bet arī visas latviešu tautas lepnums.

Esmu dziļi pārliecināts, ka jūsu pašu nostāja un jūsu vecāku lēmums šai Latvijas nākotnei svarīgajā brīdī pierādīs, ka esat pareizi izpratuši pirmā ģenerāldirektora aicinājuma vārdus: „Es ticu, ka jūs, latviešu jaunekļi, būsit drosmīgo cīnītāju cienīgi un ne brīdi nekavēsities uzņemties pienākumus, ko tēvzeme no jums prasa."

Latvju jaunekļi! Iestājieties gaisa spēku palīgdienestā! Aplieciniet darbos savu tēvzemes mīlestību un kalpošanu latviešu tautai! Pierādiet, ka latviešu tautas nākotne un gods ir jūsu nesatricināmais pamats!

Latvijas sarkanbaltsarkanais karogs jūs aicina!

Par tēvzemi un uzvaru!

E. Rullis,
Latvju jaunatnes organizācijas štāba šefs.

Saules un sarkanbaltā karoga jaunatne

I. KAŽOCIŅŠ

Vienmēr tā ir bijis, ka jaunatne ir nesusi laikmetu ideālus un cīnījusies par jauniem dzīves veidoliem. Pretim šai jaunajai cīnītāju audzei arvien stājas divējādas ļaužu grupas. Pirmā ir konservātīvie, iesmakušie domātāji, kas pārliecīgā vienaldzībā atzīst, ka nav nozīmes neko darīt savā labā — gan jau viss pats no sevis izveidosies, un kā būs, tā dzīvos. Tie daudzkārt pat atzīst, ka viņi nekā nevar un vispār neviens neko nespēj darīt sava likteņa ietekmēšanai. Ar šādiem uzskatiem tie klūp pie katra mazākā šķēršļa, neko nedodot ne citiem cilvēkiem, ne savai tautai.

Otra ļaužu grupa ir jaucēji un ārdītāji, kas katros apstākļos ar ļaunu prieku sēj neticības un šaubu sēklu, neauglīgi kritizējot katra strādnieka darbu un vadītāja rīcību. Tie ir ļaudis, kas čukstot padod tālāk visnekaunīgākās baumas un pat apzinātus melus, ar prieku vērodami, kādu ļaunu iespaidu rada šādi čuksti. Tie sēj neuzticību un pat naidu starp biedriem un paziņām, bet galu galā paši nezina un nesaprot, ko ar to grib panākt. Grūtā brīdī šie ļaudis zaudē katru pašsavaldīšanās drumstaliņu un klaji izrāda savas bailes, drebēdami par katru neievērojamāko nieku.

Jaunatne tad ir bijusi tā, kas vienmēr nostājusies pret šāda veida cilvēkiem, stiprinot vājos un mazdūšīgos ar savas sirds degsmes spēku un norājot tenkotājus un jaucējus ar savas ticības un pārliecības drosmi. Arī pašreizējā latvju tautas lielā pārbaudījuma laikā mūsu jaunatne stāv šai idejiskā cīnītāju postenī, turēdama sava gara acu priekšā dziļi sirdī auklētos ideālus.

Bet kad lielgabalu dunoņa pievirzījusies jo tuvu mūsu dzimtenes laukiem, kad ienaidnieka tērauda putni sēj iznīcību un postu mūsu dzimtajās pilsētās, kad ļaunu ideju mežonīgi bandīti širo mūsu dzimtenes mežos, mūsu jaunatnē paceļas balsis, kas jautā: „Vai mēs pietiekoši strādājam? Vai tas darbs, ko mēs darām savas tautas labā, ir diezgan liels, diezgan pilnvērtīgs? Vai mēs jau pietiekoši esam iekļāvušies totālā kara prasībām pieskaņotā saimniekošanas un ražošanas sistēmā? Vai mūsu pārliecība un drosme, ar kādu mēs nostājamies pret baumām, ienaidnieka aģitāciju un pānikas briesmām, ir pietiekoši stipra?" Un atbildei nav jāmeklē krāšņi vārdi, to vienkārši un noteikti rāda mūsu jaunatnes darbi. Lūk, lauku izpalīgs un izpalīdze, kas strādā mūsu zemnieku sētās raženu vasaras darbu. Viņi apzinās, ka galvenais, ko jaunatne kara laikā savai tautai var dot — ir viņas roku palīdzības darbs. Latvijas lauki ir pilni pieplūduši ar jauniešiem, kas dienas gaitās iet līdzi sirmam saimniekam un rūpju nomāktai saimniecei, lai paveiktu to, ko no zemnieka prasa kara saimniecība. Kareiviski vienkārši iekārtotu nometņu priekšā plīvo mūsu sarkanbaltais karogs pret zilām debesīm, un to sveicot, zēnu drošās balsis dzied: „Lai ar sauli laukā ejam!" Tam pievienojas arī tie lauku izpalīgi, kas apvienojušies LJO rīkotajās lauku darbu nometnēs. Līdzās viņiem plecu pie pleca iet tie atsevišķo skolu jaunieši, kas darba nometnēs izgājuši savu skolotāju vadībā. Šie jaunatnes darbi rāda bez liekiem vārdiem, ka totālā kara saimniecības prasība ir izprasta un jaunatne zina, ka palīdzība ir latviešu augstākais tikums. Šie jaunieši saprot, ka darba rīki ir līdzvērtīgi kara ieročiem. Ar to darbu, ko mūsu jaunieši veic latviešu lauku sētās, tie nostājas līdzās mūsu varonīgajiem leģionāriem.

Varenā spēkā paceļas jaunatnes cīņas spars tur, kur jaunieši brīvprātīgi stājas gaisa spēku palīgdienestā. Daudz pieaugušu karavīru līdz ar to atbrīvojas tiešajam frontes dienestam, kamēr viņu vietā savas pilsētas, savus kultūras un mākslas pieminekļus, savas fabrikas un darbnīcas, vecākus, brāļus un māsas pret ienaidnieka terrora lidotājiem aizstāv mūsu pašu jaunieši. Līdzās šiem mūsu zēniem nostājas tie mazie varoņi, kas veic ziņnešu, sanitāru un ugunsdzēsēju dienestu pasīvās gaisa aizsardzības kopās. No šiem zēniem tiek prasīta vēl lielāka drosme un varonība, uzturot sakarus no vienas bumbu apdraudētas pilsētas malas uz otru, palīdzot gaisa uzbrukumos cietušajiem iedzīvotājiem un glābjot no uguns briesmām savas iestādes un darbnīcas. Līdz šim, paldies Dievam, šiem zēniem nav bijusi sava apņemšanās un drosme darbā jāparāda, bet kuru katru brīdi tas var notikt, un tai pašā brīdī līdzās lielajiem Daugavas vanagiem — mūsu frontes cīnītājiem, stāvēs zēni — mūsu Daugavas vanadzēni. Mēs visi varam droši ticēt, ka šie mazie latvieši ar saviem darbiem nepaliks aiz Vācijas un Somijas mazajiem varoņiem, kas līdzīgos pienākumos par savu varonību un veiksmi jau daudzkārt apbalvoti ar Dzelzs krustu un citām kara nopelnu zīmēm.

Šiem zēniem līdzās stāv latvju meitenes, kas savu jauno sirdsu siltumu dāvā mūsu frontes cīnītājiem, rūpējoties par viņiem gan frontē, gan dzimtenē. Uz kara slimnīcām plūst paciņu straumes ar pašu meiteņu roku darinājumiem. Tādas pašas paciņu straumes plūst uz fronti. Meitenes pašas apmeklē ievainotos karavīrus, nesot līdzi ziediem laipnu vārdu veltes, mūsu skaistās tautas dejas un skanīgās tautas dziesmas. Tādā veidā viņas tuvina frontiniekiem, kultūras aizstāvi, šīs aizstāvamās kultūras dziļākajām saknēm, padarot skaidru un saprotamu pašreizējo likteņcīņas jēgu. Šīs meitenes veic izpalīgu dienestu Tautas palīdzībā un Karavīru palīdzībā, ar savām čaklajām rokām atslogojot pārējos darbiniekus citiem uzdevumiem.

Viss šis darbs nepārprotami rāda mūsu jaunatnes stāju, tas rāda, ka ceļš, pa ko iet mūsu jaunatne, ir pareizais ceļš. Mūsu jaunatne ar to parāda, kam viņa tic, uz ko cer un kādā ceļā šie viņas spraustie ideāli ir sasniedzami. Šim darbam pievienojas arvienu jauni jauniešu pulki, un tas ir piemērs, kas aicina sekot ne tikvien visas Latvijas jaunatni, bet arī visus citus tautiešus un tautietes. Tas ir ceļš, kurp aicina mūsu karoga sarkanbaltsarkanās krāsas. Latvijas uzlecošā saule un šīs krāsas ir zīmes, ar ko mūsu jaunatne iet izšķirīgā cīņā. Ar tām viņa uzvarēs, jo saule ir mūžīgās Latvijas simbols, jaunatnes skaidrā sirds ir karoga baltā krāsa un karoga sarkanā ir tikpat varena kā jaunatnes nelokāmā apņemšanās cīnīties un pastāvēt!

Leonīds Breikšs

Šalci, dziesmu Daugava!

Nevar izsīkt Daugava!.. Straume nevar stāt...
Mūsu tauta savu sirdi nevar izdziedāt!
Skan arvien tā laikiem pāri... Audzēm pāri līst...
Zieds par ziedu krāšņāks tautā plaukst un nenovīst.
Lai mēs ejam viņu elpā slavēt ceļus tos,
Kas caur laikiem mūsu tautu aizved aizmūžos.
Šalci, dziesmu Daugava, šūpo lauku āri,
Skani tālu tēvzemē — laukos zaļajos!
Pacel augšup latviešus — allažībai pāri,
Gaišu mūžu gājumā gaišus vadi tos!
Šalci, dziesmu Daugava! Šalci gaiša, svēta!
Tevī zeme noklausās, visa latvju cilts.
Tevī klausās pilsētas, klausās latvju sēta,
Dzimst no tevis sirdī prieks saulains, dziļš un silts.
Uzkāp, dziesma, debesīs — Dieva dārzos plašos,
Stāsti Dievam, cilvēkiem, visai pasaulei,
Ka virs zemes vieta ir, kur kā spārnos ašos
Nebeidzamu dziesmu prieks augšup šalcot skrej...
Uzkāp, dziesma, debesīs! Gaiša nokāp lejā,
Svētas vēstis stāsti mums! Sirdī sauli vied!
Gaismu skaidru, mūžīgu iestaro mums sejā,
Lai caur mūžiem tauta šī apskaidrota iet.
Šalci, dziesmu Daugava, mūsu zemei pāri,
Šūpodama aizlīgo tālās domās mūs,
Lai mēs redzam pagātni, mūžu miers ko skāris,
Lai mēs dienas nojaušam, kuŗas nāks un būs.
Nevar izsīkt Daugava... Straume nevar stāt,
Mūsu tauta savu sirdi nevar izdziedāt!
Un mēs ejam — dziesmu šalkās — slavēt ceļus tos,
Kas caur laikiem mūsu tautu aizved aizmūžos.

PIKŅA DŪDAS

Marģera Vītoliņa zīmējumi.

IGAUŅU TAUTAS PASAKA.

Seni senajos laikos Radītājam, lai savestu pasauli kārtībā, bija no rīta līdz vakaram tik daudz darba, ka viņš neievēroja šo un to, kas notika aiz viņa muguras. Milži jau kopš pasaules sākuma turēja ķildas, bieži traucēdami mieru. Tā Piknis un vecais Tuhis labu laiku cīnījās, mērodamies spēkiem, jo abi gribēja gūt virsroku. Lai gan vīri dienu un nakti viens otru uzmanīja un gudroja, vai lietot spēku vai viltu, tomēr viņi vēl nebija atraduši piemēroto acumirkli nodomu īstenošanai. Reiz gadījās, ka Piknis, no nepārtrauktās uzmanīšanas noguris, aizsnaudās un drīz gulēja kā maiss; nelaimīgā kārtā viņš bija aizmirsis pa vecam paradumam nolikt savas dūdas pagalvī. Dziļais miegs slēdza vīra acis un ausis tik cieši, ka viņš nekā vairs nemanīja. Vecais Tuhis, ienaidniekam vienmēr pa solim sekodams, atrada gulošo Pikni, piezagās klāt, paņēma dūdas un ar laupījumu steidzās cik ātri varēdams prom. Noslēpdams rīku, kas līdz šim bija visbriesmīgākais elles iemītnieku pārmācīšanas līdzeklis, viņš cerēja Pērkoņotāju visvairāk kaitināt un mazināt tā varu.

Piknis atmodies plati ieplēta acis, redzēdams, ko pa miega laiku ienaidnieks nolaupījis. Viņš tūlīt saprata, ka dūdas tam nolaupījis neviens cits, kā Tuhis; bet kā lai nolaupīto īpašumu atkal izrautu no ienaidnieka nagiem? Viņš varētu gan Radītājam sūdzēt par zādzību un lūgt palīdzību, bet tā viņš atklātu pats savu vieglprātību un par to vēl saņemtu sodu. Šīs domas Piknim sagādāja daudz rūpju un viņš bieži nobēga vientuļos apvidos, lai neviens viņu neredzētu. Vecais Tuhis, lai gan neveikls un visās lietās vientiesīgs, bija mācējis nosargāt savu ādu no Pikņa. Līdz šim viņš no Pikņa dūdām baidījās kā no mēra, bēga par gabalu no tām, bet tagad varēja jau ko vairāk iedrošināties. Viņš pazina vienu otru slēptuvi, kur Pikņa bultas nekā nevarēja nodarīt: jūras dibenā viņš varēja būt bez rūpēm. Kad Piknis veco Tuhi vairākas dienas nedabūja redzēt, viņš tūdaļ nodomāja, ka ienaidnieks kaut kur zem ūdens noslēpies; bet viņš nekādi nevarēja izgudrot, kā ienaidnieku dabūt rokā un tam atņemt dūdas. Pēkšņi kādu dienu Piknim iešāvās prātā laba doma, ko viņš arī nevilcinājās īstenot. Maza zēna izskatā viņš agri no rīta iegāja kādā jūrmalas ciemā un apjautājās, vai neesot iespējams dabūt darbu pie kāda zvejnieka.

Lijons, bagāts zvejnieks, noklausījies smalkā zēna vārdus, sacīja: „Ganāmpulku, kur tāds kā tu derētu, man gan nav, bet esmu ar mieru mēģināt, vai ar laiku no tevis neiznāks palīgs zvejā. Tu izskaties gudrs un sapratīgs, un, ja būsi arī čakls, mēs viegli sapratīsimies."

Nākamo rītu uz jūru iedams, viņš zēnu ņēma līdz, mācīja tam rīkoties ar makšķeri, tīkliem un visiem pārējiem zvejnieku rīkiem. Jau pēc pāris dienām zvejnieks redzēja, ka māceklis bija noderīgs: tas ātri visu iemācījās un pūlējās pakalpot ik uz soļa. Ar laiku zēns tapa zvejnieka labā roka, un zivis ķert gāja vienmēr abi kopā. Pārējie zvejnieki smējās un sauca zēnu par Lijona pūdeli. Zēns par savu palamu nebēdāja un priecājās, ka pavada visu dienu uz ūdens, kuŗa dziļumos ienaidniekam vajag slēpties.

Šai pašā laikā gadījās, ka vecais Tuhis gribēja savam dēlam sarīkot lepnas un varenas kāzas, lai cilvēki vēl ilgi pēc tam runātu par viņa bagātību: — Iedomība ir velna visvārīgākā vietiņa!

Vecais elles tēvs stiepa savas ķepas uz visām pusēm, kur vien gaidīja kādu laupījumu, un visvairāk viņam tikās novākt labību no tādiem laukiem, ko bija citi apsējuši un tā viegli iegūt citu pūliņu augļus. Mierīgā garā viņš iztukšoja tīklus, kad zvejnieks ar zēnu nonāca jūrmalā. Zēna asās acis jau par gabalu ieraudzīja ienaidnieku zem ūdens. Pavilcis savu kungu sānus, zēns tam iečukstēja ausī, kāpēc viņu loms pēdējās dienās bijis tik mazs. „Zagļa roka pašreiz grābstās pa tīklu," viņš teica, ar izstieptu rādāmo pirkstu saimnieka acis uz zagli vadīdams, kas, darbā iegrimis, nemaz nemanīja nācējus. Bet Lijons bija gudrs burvībās un piekļerto zagli mācēja tā uz vietas novārdot, ka ne domāt par vaļā tikšanu. Kad zvejnieks pa kārtai bija veicis visas slepenās paražas, viņš gāja ar zēnu mājās un smiedamies teica: „Lai nu viņš līdz rītam skaita, cik zivju ir tīklā." Nākošajā rītā izvilka tīklus ar vis- veco Tuhi, kas nebija spējis atsvabināties un tagad iznira virs ūdens. Zvejnieks viņu tūdaļ „pacienāja" ar pāris spēcīgiem aiŗa sitieniem, ka vecajam zaļš gar acīm nogriezās. Krastā tad abi, zēns un zvejnieks, paņēma pamatīgas rungas un grasījās maksāt zaglim pelnīto algu. Kaut gan zēns bija trausla auguma, viņa sitieni bija tik sīvi, ka Tuhim draudēja aizrauties elpa. Tuhis sāka brēkt un lūgties: „Piedod man šo reizi, brālīt, uzklausi manu atvainošanos. Trūkums dzen vērsi pie akas un trūkums arī mani, nabadziņu, pievilināja pie tava tīkla. Man jārīko dēlam kāzas — tu pats saproti — zivis ir nepieciešamas. Bet man pašam nav tīklu un tā man vajadzēja aizņemties dažas zivtiņas no tava tīkla. Šis ir mans pirmais noziegums pret tevi un paliks pēdējais. Es savu mūžu neaizmirsīšu pirti, ko jūs man šodien sakurinājāt. Tavs zēns tik pamatīgi nopēris mani, ka nejūtu vairs savus kauliņus un nespēju ne kāju, ne roku kustināt." Zvejnieks atbildēja: „Lai tad nu šoreiz mūsu lieta būtu izbeigta. Manus tīklus tu tagad pazīsti un citu reizi sargāsies no tiem. Ņem zivju maisu uz muguras un pazūdi steidzīgi, lai es tavus papēžus vairs neredzu, citādi!.." un viņš pakratīja rungu. Vecais Tuhis noskūpstīja zvejnieka kājas, ka ticis tik viegli vaļā. Lai gan nu viņam bija vesels maiss ar svešām zivīm, viņš kāroja vēl vienas, visudārgākās zivtiņas. — Ar medainiem vārdiem viņš lūdza zvejnieku nākt uz kāzām, cerēdams iegūt zvejnieka dvēseli. Zvejnieks solījās iet, ja drīkst ņemt zēnu līdz. Vecais Tuhis nodomāja: „Brīnišķīgi, laime ir man labvēlīga, man piesola divus." — „Kā pats gribi," viņš atbildēja zvejniekam un aizvilkās stīviem un sāpošiem kauliem.

Lai nu gan vecais Tuhis parasti ir skopulis, savam dēlam viņš tomēr sarīkoja lieliskas kāzas, kur nekā netrūka, kur bija pārpilnība, spožums un gaviles uz katra soļa. Tuhis viesiem izrādīja arī savas neizmērojamās bagātības un tīnes, pilnas ar zeltu. Viņš lika arī spēlēt dažādiem brīnumainiem instrumentiem un dejot savādas dejas, kādas prata tikai viņa pavalstnieki. „Palūdz, lai viņš izņem dūdas, kas stāv aiz septiņām atslēgām, un uzspēlē kaut ko," zēns klusi iečukstēja zvejniekam. Tuhis, nekā ļauna nenojauzdams un jusdamies zvejnieka sirsnīgā lūguma glaimots, izņēma Pērkoņotāja dūdas, satvēra tās piecos pirkstos un sāka no visiem spēkiem pūst. Bet skaņa bija nejauka. Tad zvejnieks mīlīgi sacīja: „Neņemiet nu ļaunā, ja saku, ka neesat liels mākslinieks — mans ganuzēns pūstu veiklāk. Jā, viņš varētu jūs pamācīt." Tuhis, vēl neko nejauzdams, pasniedza dūdas. Bet pēkšņi — kāds brīnums — zēna vietā stāv Piknis pats un pūš dūdas tik vareni, ka nelabais gars ar visu savu pulku krīt pie zemes. Tad Piknis ar zvejnieku steidzas prom, ļoti priecīgi par viltības izdošanos.

Gabalu nogājuši, viņi atsēdās atpūsties uz plata akmens. Šeit nu Piknis izstāstīja zvejniekam visu lietu no sākuma. Sarunas laikā pēkšņi sāka līt lietus, kas septiņus mēnešus kaltušo zemi atkal atdzīvināja.

Atvadīdamies Piknis pateicās savam bijušajam saimniekam un solīja tā lūgumus vienmēr uzklausīt. Bet no tā laika Lijons tapa par vidinieku (starpnieku) starp dieviem un cilvēkiem un vēl šabaltdien ir šai goda amatā.

ATVAĻINĀJUMS

J. SAIVARS

Īsi pirms Jāņiem atslēdznieku māceklis Indriķis Vanadziņš piedzīvo patīkamu pārsteigumu. Darbnīcas vadītājs Roga pusdienas laikā sasauc savus puišus uz īsu apspriedi.

„Man liekas," viņš smaidīdams iesāk, „ir pienācis laiks domāt par atvaļinājumiem. Es gan labprāt šo jautājumu piemirstu, jo darbu mums ir nebeidzamas rindas, bet baidos, ka jūs ar manu apzināto aizmāršību nebūsiet apmierināti. Un tāpēc labāk sāksim! Kas no jums vēlētos tūliņ doties atvaļinājumā?"

„Es!" Vanadziņš atsaucas bez apdomāšanās un paceļ gaisā abas rokas.

Protams, tai pašā mirklī paceļas vēl otras divas ejļas traipiem un dzelzs sārņiem pārklātas plaukstas. Šo roku īpašnieki visi ir jauni puiši — darbnīcas mācekļi.

Vecākie vīri nemierīgi sakustas. Lēnām paceļas vēl viena roka, otra. Paceļas visas.

„Es saprotu," Roga nopūšas, „kam gan negribēsies Jāņos izbraukt un pacilāt siera rituli. Visiem tas patīk. Bet es taču nevaru aizlaist vīrus un slēgt darbnīcu!"

„Lozēsim! Lozēsim!" vīri dod padomu.

„Tā būs gan jādara," Roga aiziet sagatavot lozes.

„Man nu gan izredzes vājas," Vanadziņš stāsta darba biedriem, „es lozēšanā arvien paņemu tukšo..."

„Vajag prast paņemt," vecais Dobums pamāca. „Izvēlies vienu, bet neņem to. Ņem to otru..."

Taisni tā Vanadziņš arī izdara. Un kā par brīnumu — laimējas! Vecais Dobums paliek tukšā. —

„Brīnums un pārsteigums!" Vanadziņš nespēj rimties. „Skolotājam neveicas, bet skolnieks velk lielo lomu... Atvaļinājums. Pirmais atvaļinājums rokā! Dzeršu pienu, vingrināšos skriešanā, gozēšos saulē un gulēšu, gulēšu..."

Tā kā svētki vairs nav tālu, tad Vanadziņš vislielākā steigā veic visus sagatavošanās darbus.

Atvaļinājumu viņš pavadīs pie mātesbrāļa Lielupes krastā.

Pie Lielupes!

Ko gan jauns sportists vairāk var vēlēties? Ūdens, saule un labs ceļš kāju vingrināšanai! Izredzes labu labās!

Vanadziņš piezvana savam radiniekam. Viņa ausis dzird patīkamus vārdus. Varot braukt kuŗā katrā laikā. Arvien būšot gaidīts viesis.

Jaunekļa prieks nu grūti valdāms. Tas laužas uz āru gan smaidu, gan jautras svilpēšanas veidā.

Pirmais atvaļinājums!

Pēc skolas beigšanas Vanadziņš darbā stājās ap vasaras vidu. Līdz ar to atvaļinājums nepienācās. Nu gads ir pagājis, nu — uz Lielupi!

Vanadziņš nemeklē ne dzelzceļa, ne arī autobusa. Viņš sēžas sava velosipeda seglos un dodas patīkamā ekskursijā. Gaŗām slīd zaļie Zemgales lauki, ceļmalās zied puķu vāli.

„Jauki, jauki!" Vanadziņš priecājas.

Jā, skaista ir Zemgale, kamēr vēl pļāvēja izkapts nav nogriezusi ziedus, kamēr vēl debesis ir dzidri zilas, kamēr vēl rudens vēji netrenc mākoņu kamolus, bet ļauj tiem mierīgi spoguļoties Lielupes rāmajā līmenī.

Novakarē Vanadziņš sasniedz sava ceļa mērķi. Tur nepārprotami jūtams svētku tuvums. Virtuvē briest rauši un plāceņi, pagrabā saimnieks uzmanīgi iesit alus mucai tapu. Vēl tikai atliek pārvest no meža jaunos bērziņus, izgreznot vārtus, pēc tam varēs gaidīt viesus. Tas, protams, notiks nākamajā vakarā.

Līgo svētki norit patiešām jauki. Sanāk viesi. Skan dziesmas, smiekli, asprātības. Par jautrības trūkumu neviens nevar žēloties.

Vanadziņš labprāt nogaršo sieru un svētku cepumus, bet no alus viņš atsakās:

„Sportists nevar sev atļaut cilāt alus krūku," tas atraida laipnos piedāvājumus, „jāturas labā formā... Rudenī gribu konkurēt ar vecajiem laureātiem."

„Tu domā boksēties?" saimnieks spēcīgi uzsit viesim uz pleca.

„Nē, nē! Mēģināšu skriet. Man vislabāk padodas četri simti metru skrējiens. Bet varu jau arī rikšot gaŗāku gabalu."

Tūliņ pēc svētkiem Vanadziņš domā ķerties pie saviem sportista vingrinājumiem:

„Peldēšu, tad slaido soli, pēc tam atkal ūdenī... Kaut tik nu laiks būtu labs!"

Šī pēdējā vēlēšanās kļūst par īstenību. Zilās debesis tikai retu reizi pārstaigā kāds niecīgs mākonītis. Saule silda pamatīgi. Kādu laiciņu manāms maigs dienvidu vējš. Beidzot iemieg arī tas.

Spožo sauli Vanadziņš izmanto sava ķermeņa brūninašanai, bet saimnieks tai pašā laikā liek pļaujammašīnai pļavā dziedāt bez mitēšanās. Ir pienācis siena laiks — labs siena laiks. —

Pirmajā darba dienā Vanadziņš guļ līdz brokastu laikam, pēc tam turpina savu labi izdomāto programmu. Otrā dienā viesis jūt, ka neviens par viņu gandrīz nemaz vairs neinteresējas. Visi mājas ļaudis runās un domās vēršas tikai uz pļavu. Liekas, ka vīri pat klusībā pavīpsnā par ciemiņa nevērtīgo laika kavēšanu.

Līdz launaga laikam Vanadziņš staigā gar upmalu. Domīgs. Svilpē reti.

„Ņemt dakšas? Celt siena klēpjus uz vezuma? Vai gan tāpēc es braucu atvaļinājumā? Nē, nē! Es braucu pienu dzert un skriet..." viņš klusi prāto.

Tā tas vakarā. Nākamajā rītā Vanadziņš tomēr pieceļas drusku agrāk, aiziet pie saimnieka un jautri saka:

„Nu — ko? Palīgus vajag?"

Vecais vīrs paskatās, pasmīn.

„Vajag! Siena laikā palīgu nekad nav par daudz. Jāsarauj! Kas zina, varbūt uznāk lietus. Jāsarauj... Vai tu arī gribi pavingrināt rokas?"

„Ja tev tas dara prieku!"

„Bet tu jau esi tāds pilsētas vīrs..."

„Nezin, vai varēs atšķirt dakšas no grābekļa!" puisis Andrejs zobgalīgi turpina saimnieka pasākto teikumu.

„To mēs redzēsim!" Vanadziņš saslienas.

Viņš tūdaļ pošas uz pļavu.

„Vai gan es pieļaušu, ka par mani sāks zobotiēs..." tas īgni pie sevis norūc un tver dakšas kātu rokā.

Pirmās stundas puisim grūtas. Neparastais darbs nogurdina, plaukstās rodas tulznas. Bet Vanadziņš sakož zobus:

„Atkāpšanās vairs nav!"

Andrejs strādā pie viena vezuma, Vanadziņš pie otra. Protams, iesācējam nav viegli sacensties ar norūdītu darbinieku. Gluži atpakaļ iesācējs tomēr nepaliek, jo spēka un izturības tam netrūkst.

Vakarā Vanadziņam vairs nenāk prātā iemīļotais četri simti metru skrējiens. Gribas jo drīzāk likties gultā.

„Kas nu iznācis no mana atvaļinājuma? Hū! Un es tā priecājos par to. Gribēju skriet, saulotiēs, peldēt... Nekā! Ek — rītu es gan vairs dakšas neņemšu rokā..." tas nopūšas un aizver acis.

Otrā dienā dienvidu pamalē lēnām aug mākoņu ozoli. Ļaudis mazliet nemierīgi, jo pļavā vēl vesela rinda siena gubu.

„Nebūtu nu vakar mūsu jaunais, izpalīgs izšāvis visu municiju, varētu šodien atkal paglaudīt dakšu kātu... Nupat ir īstais laiks!" Andrejs saka saimniekam, bet acis šķelmīgi raugās uz Vanadziņa pusi.

„Ko nu kaitini zēnu," saimnieks labsirdīgi norāj Andreju: „Atceries vien savu pirmo vasaru siena pļavā! Negāja labāk!"

„Es jau nebiju sportists..."

Jaunā sportista vaigi pietvīkst.

„Neesmu nobijies!" tas lepni paceļ galvu, kaut gan zina, ka joki nebūs.

Un nav arī. —

Delnas sūrst, saule dedzina plecus, aiz apkakles birst sīkie siena gruzīši. Bet darbs rit bez apstājas. Nav vaļas slaucīt sviedrus un gaiņāt siena gružus. Mākoņu ozoli jau liecas pāri pļavai.

Vīri liek darbā visus spēkus. Vezums pēc vezuma ripo uz šķūni. Līdz ar pirmajām lietus lāsēm pēdējo vezumu sedz šķūņa jumts. Vanadziņš dziļi ievelk elpu.

„Izturēju gan!" viņš vaļsirdīgi saka Andrejam, jo agrāko īgnumu aizdzinusi labā sajūta: darbs ir padarīts.

Andrejs pasniedz Vanadziņam skābās putras krūku.

„Es sākumā par tevi šaubījos," viņš smaida, bet balsī vairs nav ne mazākās zobgalības pieskaņas, „nu zinu, ka tu uzvarēsi arī četri simti metru skrējienā!"

Kad Vanadziņš atkal ripina savu velosipedu cauri zaļajiem Zemgales laukiem, tā delnas gan ir tulznainas, bet lūpas smaida. Tā vien liekas, ka tās gribētu teikt:

„Tas tik bija atvaļinājums! Gan drusku citāds nekā domāju, bet skaists..."

Kā es atklāju rašu mācību

R. G.

Es gulēju zālē un skatījos debesīs. Ir diezgan patīkami skatīties zilās debesīs, kad smilgas kutina kāju pēdas un pāri visam gulstas kluss un karsts dienvidu rāmums.

Zāle čabēja, kāds nāca. Tātad visi negulē. Man gribējās celties, lai izpētītu, kas tas par nācēju, bet, acīm redzot, viņa ceļa mērķis bija mans zālē izmestais augums, un tā drīz tiku skaidrībā par savu sapņu traucētāju. Tas bija kaimiņu izpalīgs Viktors.

„Vai tu esi īsts latvietis?" viņš jautāja.

„Ūja, kas tad tev lēcies!" brīnījos. „Vai tad es izskatos pēc žīda?"

„Nē, tu izskaties pēc latvieša. Tu domā, ka latviešiem ir savādāks izskats, tā ka tos nevar samainīt ar citiem. Ko tu saki par iedzimtības teoriju, rašu mācību?" Viktors turpināja tai pašā augstajā tonī, ko es tik ļoti nevaru ciest.

„Tev laikam saule sakāpusi galvā. Liec tu mani mierā ar savām mācībām un teorijām! Labāk domāsim paši par savām lietām! Mūsu saimnieks ar savu bēgļu ģimeni brāļojas, un bērni, kopā rotaļādamies, jau vairāk runā krieviski nekā latviski. Un Ziediņu kalpone, tā Zelma, esot sadraudzējusies ar gūstekni. Kad padomā, ka tāpat laikam notiek arī citur, tad taisni asinis sakāpj galvā."

Viktors tā kā nosmīnēja un apsēdās man blakus.

„Jā, kāpēc tad tu par to tik briesmīgi uztraucies?" viņš teica. „Vai tad krievs nav tāds pats cilvēks kā latvietis?"

Man iekšā sāka vārīties. Es pietrūkos sēdus un sagrābu Viktoru aiz dilba. Droši vien tur uzradās daži zilumi.

„Puika!" iekliedzos, „vai tu zini arī, ko tu runā! Ķīnietis, nēģeris, čigāns arī ir cilvēki, bet taču ne tādi paši! Vai tad visi cilvēki vienādi? Sūti čigānēnu latviešu skolā, viņš tomēr klenderēs apkārt bez pogām un svilpēs! Par latvieti neiztaisīsi! Latvietība nav audzināšana, tā mums ir asinīs! Un ja mūsu tauta vēl šobaltdien dzīva, tad tāpēc, ka tā vairījusies no visa svešā! Ja vēl Latvijā dzīvs tas pats gars, kas senlatvietim Vēķim deva drosmi, muguru atspiedušam pret ozola stumbru, vienam cīnīties ar deviņiem krieviem, tad gan pateicība nākas Vēķa dēliem un meitām. Tās neprecēja vis svešatautiešus, bet īstus, krietnus latviešus un deva tālāk saviem bērniem to asiņu mantojumu, ko pašas bija saņēmušas. Un tagad, kad viņi visi jau sen sen miruši, tāpat kā Vēķis, viņu gars, gaume, drosme, izskats — viss viss dzīvo tālāk mūsos.

Es jau nesaku, ka krievi slikti, tie tikai citādi. Viņu dziesmas, viņu valoda, viņu uzvešanās un viņu gaume — viss ir citāds, krievisks. Bet mēs taču mīlam savu, latvisko. Vai tik viegli to atmest, apmainīt?"

„Pagaidi drusku," manu aizrāvīgo vārdu plūsmu apturēja Viktors. „Tātad tu apgalvo, ka savas īpašības, kas mūs apzīmogo par latviešiem, tāpat arī ārējo izskatu, mantojam, tas viss ir iedzimts. Bet tas arī ir tikai apgalvojums. Kā tad tu to domā pierādīt?"

„Nu," atteicu, „tas taču dzīvē redzams. Tava ģimene, piemēram, ir liela dziedātāja. Dzied tava māte, dzied arī visi bērni. Un, kā dzird, arī tavs vectēvs esot bijis pazīstams ar varenu basu. Ir dzimtas, kas slavenas ar kādu citu īpašību: valodīgumu, praktisku izdarbību vai ko citu. Un, par izskatu runājot, taču acīm redzams, ka bērni līdzinās vecākiem."

„Nu, ne visi. Ir arī tādi, kas, kā mēdz teikt, „čigānam no vāģu pakaļas izkrituši. Piemēram, mana māsa Irēne taču ir pavisam savādāka nekā mēs citi. Kur tad tā tāda gadījusies?"

Man pietrūka atbildes. Bet tomēr kaut kur sirds dziļumos jutu un jutu, ka man taisnība.

„Es jau tev pievienojos," pēc īsa klusuma brīža Viktors atkal iesāka, „gribēju tikai tev parādīt, ka tik vienkāršas tās lietas nav. Labāk tu būtu painteresējies, kas jau pētīts par tādiem jautājumiem, jo tu taču neesi pirmais, kam tie ienākuši prātā. Kāds vīrs, vārdā Georgs Mendels, nodibinājis veselu zinātnes nozari, ko sauc par iedzimtības teoriju jeb eugeniku un kas pētī iedzimtības likumus.

Bet drusku padomājis, tu jau pats saprastu, ka mana māsa, lūk, savu izskatu būs mantojusi no kāda tālāka senča — mātesmātes mātes vai tēvatēva tēva."

„Tātad," es sadūšojies turpināju, „tu pats saki, ka man taisnība. Tad jau tev jāpieslienas arī tam, ko teicu par svešu asiņu briesmām. Ja lielākos apmēros atļausimies iepludināt savā tautā svešas rases asinis, tad taču var notikt, ka vairāku paaudžu laikā tauta gan sauksies par latviešiem, bet nemaz vairs nebūs latvieši. Viņi domās citādi, rīkosies citādi nekā mēs. Viņi cels citādas ēkas, viņu māksla būs citāda. Pag, man liekas, tā jau vēsturē noticis ar citām tautām... Kas gan tagadējiem grieķiem kopējs ar senajiem hellēņiem? Un kas notiks ar latviešiem, ar manu tautu, ja es, ja tu un visi citi brāļosimies ar krieviem, tatāriem, uzbekiem. Tas jau nenozīmē, ka mums ar viņiem jānaidojas, bet zināmu atturību gan varētu ievērot, sevišķi meitenes. Kad beigsies karš, viņi aizies, no kurienes nākuši, bet mēs paliksim šeit. Bet, kas būs, ja tādas, kā Zelma, iedomāsies, ka nevar šķirties? Vai nu viņa tad aizies līdzi un būs zudusi savai tautai, kas tai taču devusi dzīvību, garu un skolu, vai arī viņš gribēs palikt te, un tas atkal būs zaudējums viņa tautai, bet mums — svešu asiņu, sveša gara jaukšanās visā, kas latvisks."

„Ja Zelma būtu to padomājusi, viņa tā nedarītu."

„J—jā," es atbildēju, „vai zini ko? Vajadzētu visu tā izdomāt līdz galam un iet viņai izstāstīt! Mēs varētu arī to visu pārrunāt kādā izpalīgu sanāksmē. Bet vislabāk būtu, ja visu to kopā ar to, kā tu teici, — eugeniku un citiem pamatojumiem varētu uzrakstīt un tad katrs to lasīt."

„Latviešiem tas taisni tagad tik ļoti svarīgs jautājums. Tas jau gan ir izdarīts," teica Viktors, „redzi, te!" Un viņš pacēla rokās grāmatu, kas visu laiku tam bija bijusi padusē, un dzeltenā vāka vidū melniem burtiem bija rakstīts: Iedzimtības teorija un rašu mācība.

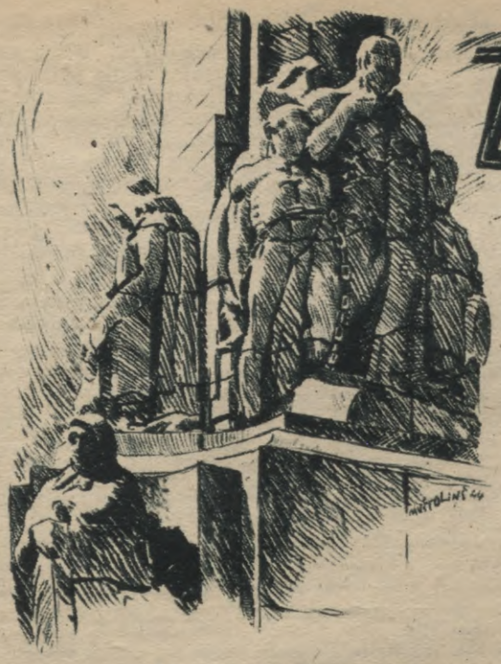

Degošais brīdis

BIRUTA SENKEVIČA

M. Vītoliņa zīm.

„Pielūko, ka Rīgā nepazūdi! Pilsētā vieglāk apmaldīties nekā visbiezākajā mežā! Turies tēvam pie rokas un acis un ausis vaļā!" Tā krustmāte pamācīja mazo Māri, skatiem vērodama saimnieka steidzīgos soļus, kuŗš deva pēdējos rīkojumus saimei pirms došanās ceļā.

„Kur tētis un māte līdzi, tur briesmu nav!" pašapzinīgi atspēkoja Māris.

„Bet ievēro, ka viss grūtums nav jāuzkrauj tēvam un mātei vien. Zini — sargies pats, tad arī Dievs tevi sargās!"

„Gan būs labi, krustmāt. Es tur Rīgā nopirkšu nerūsīga tērauda tutentiņu. Asu un spožu, tādu pašu, kāds bija mājturības instruktorei. Visā mūsmājā tev vien tāds būs."

Mārim sirds deg braucieņa priekšsajūtās. Nepacietīgi viņš atraisās no krustmātes un iesteidzas otrā istabā, kur māte jau beidz ģērbties.

Ratu segu apbāzdama, krustmāte vēl turpina: „Tad nu labi apskaties un visu ievēro; tik nesamulsti pārlieku no tiem pilsētas brīnumiem. Pilsēta apvilš prātus. Ne viss ir zelts, kas spīd. Un iegaumē — nekur nav tik labi kā tēva mājās!"

„Krustmāt, nerūpējies, nebēdājies! Nekad negribēšu citur dzīvot kā tikai tēva sētā!" mēģina krustmāti pārliecināt Māris, ērtāki ratos ierīkodamies. Pēdējos vārdus zēns ir tik nopietni pateicis, ka māte un tēvs neviļus sāk smaidīt un arī krustmātes vaigs kļūst gaišs, dzirdot šā astoņus gadus vecā zēna solījumus.

— — —

Rakstā kiab vagona dzelzs rati. Aiz loga slīd lauki, meži, zib tālruņa stabi, un Māŗa plaksti top smagi un uzmācas snaudiens. Viņš pamostas tikai tad, kad sāk dunēt Daugavas tilts un parādās no attēliem tik pazīstamie Rīgas torņi. Mārim brīnumi jau pirmajā solī. Ļaudis cits citam skriešus skrej garām un bez sveicināšanās. Kā sadusmojušies. Un kas tad tas! Cilvēki velk ratus. Iejūgušies kā zirgi, veik atstiepušies, bet paši tādiem spožiem numurotiem skārda gabaliem uz krūtīm. Citi tādi paši stāv rindā un meklē vedamo. Arī mātes sainim kāds grib piedurt roku. Mārim iešaujas prātā daudz dzirdētās valodas, ka pilsētā visi meklē vieglu dzīvi.

Kas tad tas par vieglumu — skriešana un steiga, ratu vilkšana un grūstīšanās.

Tālāk gan redzami arī zirgu pajūgi, tramvaji un autiņi. Bet visi tie steidzas un steidzas. Nami augsti vien. Bet labi aplūkot tos nevar. Galva tik stipri jāatliec, ka var solis kļūdīties. Nē, krustmātes pamācība te neder. Kur tādā steigā visu iespējams aplūkot un iegaumēt.

Pie ielas stūŗa tramvaju gaidot, tēvs pievirzās pie veikala skatloga, kuŗā glītās rindās saliktas košas grāmatas greznos vākos, zeltotiem, sudrabotiem un melniem aprakstiem.

„Te vien jau visu dienu būtu ko raudzīties!" nodomāja Māris. Viņš ir liels lasītājs, bet šīs grāmatas viņam ir svešas. Un ar tādiem virsrakstiem, kādus viņš nav redzējis pat skolas bibliotēkā. Bet to tur grāmatu, labajā pusē, to viņš pazīst. Tā ir Baltā grāmata. Un Mārim košais logs top kā tuvāks, jo viņš tajā atradis arī ko pazīstamu. Viņš ir pārliecināts, ka svešie vārdi uz nepazīstamām grāmatām ir ar labu nozīmi.

„Tēt, cik tāda grāmatā maksā?" Māris rāda ar pirkstu uz košu sējumu, domādams, ka tēvs jau zina, kuŗa grāmata viņam iepatikusies. Bet atbildes vietā tēvs pievelk dēlu sev ciešāk un steidzīgi kāpj pienākušajā tramvajā. Viņi visi apsēžas.

Māte klusi Māri norāj, ka tas ilgi un neatlaidīgi raugās pretī sēdošajā sievietē. Tā laikam nav labi skatīties. Taču brīnums ir liels, kaut arī jautāt viņš neuzdrīkstas. Pārdomā pats. Cik sarkanas lūpas ir pretimsēdētājai, un nagi — nagi kā piesprausti meženeļķu ziedi. Vai tas ir skaisti, to Māris nezina, bet gaužām savādi gan. Māris noraugās uz saviem nagiem, paskatās uz mātes sastrādātajām rokām un nodomā. „Tomēr tādi paši parastie nagi ir glītāki."

Tramvajs skrej, apstājas un skrej atkal. Cilvēki nāk, neatlaidīgi spiežas vagonā un iet. Ceļā Māris redz daudz ko. Garām zib pajūgi, automobiļi, veikalu skatlogi ar visdažādākām mantām. Ielu dzelzceļu vagonu ar grūtumiem atstājuši, viņi dodas cauri klusam dārzam. Šalc lielās liepas, lepni zied visraibāko puķu klāsts. Arī ļaudis te nav tik steidzīgi, un jauki te ir, bezgala jauki. Bet dārzs drīz beidzas.

Tēvs ilgāk pakavējas pie kāda skatloga, un tad viņš ieiet veikalā. Tur redzamas greznas zirgu pajūgu lietas, skaisti rati, arkli, ecēšas un dažādas citas pazīstamas un nepazīstamas mašīnas un darba rīki.

„Tēt, cik spodri ir visi šie darba rīki!" Bet tomēr Mārim bail tiem pieskarties. Tas ir tāpat kā ar goda drānās tērptiem pilsētas ļaudīm, kas visi ir sveši un tāli. Labāks jau tad ir pazīstamais mājas arkls. Arī tas ir spožs nodilis, bet Māris var ar to pēc patikas darboties.

„Kad būs iesprausts zemē, ne arājs arkla, ne arkls zemes bīsies," smejas tēvs par dēla gudro padomu.

Nu jau Māris ir tik piesātināts ar visu redzēto, ka katrs jaunums to vairs neapstulbo. Soļi kļuvuši gausāki — pilsētas gaiss nogurdinājis. Viņš iet blakus tēvam, un Māŗa domas sāk jau vērpties ap mājām.

„Ko gan tagad dara krustmāte? Vai viņa priecāsies par nopirkto tutentiņu. Vai zirņiem nebūs jau aizmetušās pākstis un vai tik viņa kāpostiem nav spradzi uzkrituši? Cik te pilsētas kokiem apputējušas lapas."

Kamēr Māris kavējas savās domās, tēvs ar māti ir apstājušies. Tēvs klusēdams noņem cepuri.

„Noņem arī tu, dēliņ, cepuri!" tēvs piegriežas dēlam. Māris jau paguvis to izdarīt pats. Zēns pacel skatu un aptver, ka viņš stāv pie Brīvības pieminekļa. Dižo piemiņas un svētuma zīmi viņš pazīst no attēliem. Bijīgi Māris pārlaiž skatu celtnei un saburto: „Tēvzemei un brīvībai".

Tad ierunājas tēvs. Ciešāki viņš satver Māŗa roku un svešādi, sirsnīgi skan tēva balss.

„Dēls, mēs stāvam pie Brīvības pieminekļa. Iegaumē visai dzīvei šo brīdi, kad tu pirmo reizi skati šo mūsu brīvības zīmi. Un zini, ka arī tava tēva asinis ir lijušas, līdz pienāca laiks, kad latvieši drīkstēja un spēja šo pieminekli celt. Dievs lai svētī šo brīdi."

Māŗa mazā sirds jūsmā iedrebas. Mulšā bijībā viņš stāv un neuzdrošinās ne acis pacelt.

„Pacel galvu augšup!"

Tēls aiz tēla, cilnis aiz ciļņa. Bet augstu gaisos paceļas gaišs akmens pīlārs ar tēlu un trim zelta zvaigznēm uz tā. Brīvība... Māŗa mazajā sirdī un galvā nav vēl īstas skaidrības par šo jēdzienu. Tik daudz viņš saprot, ka tas ir kas liels, cēls, dižs.

Tēva balss atsauc Māri īstenībā.

„Apskatīsim pieminekli no citām pusēm!"

Māris ir vēl kā apburts, bet pamazām sāk atgūties. Dzirkstošs siltums pārtek pār muguru, iesitas galvā un bezgala priecīgi spiež krūtis. Māris pieminekli vairākas reizes redzējis mājās laikrakstu attēlos, uz pastkartēm, bet tik brīnumainu, tik varenu gan viņš iztēlē to nebija iedomājies. Māris soļo līdzi tēvam un skatās, skatās. Apžilbst acis, un krūtīs spiežas silts stiprums. Viņš jūt savās mazajās krūtīs augam spēku un spēji viņam iegribas būt lielam, stipram un darīt lielus un dižus darbus. Strauji joņo Māŗa domas. Viņš raugās brīnumā, un brīnums ceļ un nes viņu uz saviem spārniem. Te izstrāvo visas zemes spēks. Šinī vietā cīnoties, nevar neuzvarēt. Kā pasakā — šinī vietā stāvēdams, ikviens top par milzi. — Tālāk šaujas Māŗa domas: „Ja atkal reiz zemē iebruktu ienaidnieks, tad nikno un izšķirīgo cīņu vajadzētu izcīnīt tieši šeit, šīs svētās vietas tuvumā. Tad ikviens latvietis cīnītos ar tūkstoškārtīgu spēku."

Mārim gribētos savas domas izteikt arī tēvam un mātei, bet domas ir tik straujas un īstie vārdi nav atrodami.

Kad viņi ir iegriezušies šaurajā un trokšņainajā vecpilsētas ielīņā, Māris vēl domā savu domu.

„Augt un izaugt. Izaugt lielam, par taisnību cīnīties. Brīvību sargāt." Visu to Māris vēlas sasniegt un panākt. So vēlēšanos viņā ir iededzinājis degošais brīdis un pārdzīvojums pie pieminekļa.

Vēstule

„Kam? no kā?" un desmitām cēlās rokas, un aizmirsās algebras uzdevumi un lopkopības klases darbs. Augstu paceltajai aploksnei piemita maģiska vara saistīt visas acis; bet kad labajā stūrī nebija saskatāms markas raibumiņš, mēs visi pēkšņi it kā dzirdējām dobju dunoņu, un mūsu mutēs it kā apdzisa skaļie saucieni. Zinājām — vēstule no frontes. Tad nav vairs jāprasa, kuram tā sūtīta. Tā ir tikpat tev, kā man, jo kā tavs brālis, tā arī manējais dzird tos pašus komandas vārdus. Ja tā sūtīta tev, tu vari droši lasīt vai pusi visai klasei priekšā, un sūtītājs neļaunosies par to. Viņš taču zina, ka mēs, kam Laimes māmuļa bijusi devīgāka, visi gribam būt kopā ar savējiem. Un savējie jau nav tikai mans brālis vai tētis, — savējie ir visi m ū s u z ē n i, m ū s u v ī r i. Visi tie, ko izauklējusi mūsu pagātne, ko nomodā neatstāj sapnis par mūsu nākotni.

„Vēstule adresēta piektajai klasei. Kuram nodot?" Un klasē bija dzirdama atkal jauna šalkoņa, un tad nosprieda to lasīt nākamajā starpbrīdī, jo noskanējis jau zvans stundā.

Savāda likās šī stunda: garlaicīga un nevajadzīgi stiepta. Acis vērās gan tāfelē, bet skaitļu vietā redzēja tankus un šautenes. Tātad atkal atbilde! Un bija jāatceras tā pirmā reize, kad skolotāja lika kā nākamās dienas uzdevumu katram uzrakstīt vēstuli latviešu karavīram. Varēja rakstīt gan malnaviešiem, gan saviem tuviniekiem un draugiem, bet daudzi rakstīja — nezināmajam. Šīs vēstules tika nosūtītas Karavīru Palīdzībai, kas uz tām uzrakstīja tos mistiskos F. p. Nr. Un nu atkal laikam atbilde. Mums sanācis jau to daudz. Daži no nezināmajiem kļuvuši labi draugi. Pirmo vēstuli saņēmu ar uzrunu „Jaunais draugs", bet tagad jau — „Jauno brāl", un redzu šīs nelielās, gan ar spalvu, gan zīmuli rakstītās lapas, kas lasītas un cilātas tik daudz reižu.

Mājās pārnācis, šķirstīju tās atkal. Pēc šām rindām biju sev radījis veselu pasauli — viņu dzīvi, kas esot gluži citāda nekā manējā. Tur nakts neatšķiras no dienas, darbdiena no svētdienas. Tur ir šie mistiskie bunkuri, un sameklēju Jāņa vēstuli, ko viņš rakstījis kaut kur purvā.

„Blāva gaisma nespēcīgi spiežas pa durvju caurumu. Tikko ieejot, tikpat kā nekā nevar redzēt šai apakšzemes cietoksnī. Tad var samanīt atsevišķus priekšmetus: pie sienas grāmatu skapīši, kas pagatavoti no tukšām patronu kastēm. Šur tur jaušami fotoattēli, laikrakstu zīmējumi un daži skatiņi no dzimtenes tālēm. Uz mūsu rakstāmgalda — palielākas kastes — lepni stāv mūsu karogs. Turpat acis saista arī puķu vāzes vietā stāvošā rokas granāta, kas nolikta „pa ķērienam". Pie sienas kā retums mums tālruņa aparāts, kas, savu luksa vērtību apzinādamies, staro ar niķeļa apvalku. Kaktos redzamas gultiņas, kas salīkušas kā sirmas māmiņas, lai gan to smagums patlaban ir sega, kas gulētājam noder kā apsegs, tā spilvens reizē."

Savādi, cik maz tiek prasīts no dzīves, un saņemts un dots tiek tik daudz. Un tad meklēju kaujas aprakstu. Šo aprakstu lasīts jau tik daudz, bet kad to uzrakstījis kāds no pagājušā gada klases biedriem, tad tam ir gluži jauna vērtība.

Lasu: „R ī t a a u s m ā i z g ā j ā m i z l ū k o š a n ā: 25 l a t v i e š i u n 15 i g a u ņ i. L a i m ū s n e p ā r s t e i g t u i e n a i d n i e k a u g u n s, g ā j ā m v ī r s a i z v ī r a 20 m e t r o s. Tas bija mežu un purvu zemē, kur dzīvoja partizāni un frontei cauri izkļuvušās boļševiku armijas daļas. Pienācām pie meža masīva. Malā esošajā sādžā ienaidnieks uz mums sāka šaut. Mūsu uzdevums bija noskaidrot ienaidnieka spēkus, un to nu varējām veikt vairs tikai ar kauju. Karš ir nežēlīgs. Nevarējām prasīt, vai mājā, no kuras uz mums šāva, ir arī civiliedzīvotāji. Iemestās rokas granātas darīja savu darbu, un no degošajām mājām mežā mēģināja iebēgt partizānu grupa. Retam tas izdevās. Devāmies tiem pakaļ un pēc 1 km uzdūrāmies meža ciemam, kas rādījās gluži kluss. Bet tiklīdz bijām gaŗām pirmajām mājām, ložu šaltis mūs panāca no aizmugures. Bijām iekūlušies īstā partizānu midzenī, kur partizānu skaits pārsniedza simtus. Uzdevums veikts, ienaidnieks un pozīcijas noskaidrotas. Jādomā par atceļu, bet esam ielenkumā, un tas nemaz neškiet viegls. Zinām, ka uzbrucējs vieglāk laimē. Tātad sāksim: rej patšautenes un mašīnpistoles. Rokas granātas, kas mestas māju logos, apdullina un nāvē māju aizstāvjus. Salmu jumtos deg sārtas uguns mēles. Ienaidnieka mīnumetēji met mīnas vienīgajā ceļā, kas mums palicis. Šķembas dīkdamas skrien gaisos, sprāgstošās šauteņu lodes plosa koku zarus un māju sienas, bet tad ciema mala pieder mums.

Vakarā esam lepni un skumji — lepni par veikto uzdevumu, skumji par biedriem, kas nekad vairs nedziedās mūsu pulkā."

Un man jāatceras kādā citā vēstulē mana leitnanta vārdi: „Skumji ir tiem, kas paliek. Karavīram, kas krīt, nav vairs skumji. Tas ir liktenis. Karavīra nāve ir pienākums."

Uz ko pienākums un pret ko? Šķirstu šīs daudzās lapas, kas rakstītas trim dažādām rokām, bet kuŗās visās tā pati doma. Meklēju atbildi — vai tiešām neviens to nebūs skaidri izteicis.

Lūk, mūsu Zilūža vēstule — tā paša, kas pagājušo gadu atnāca Malnavā, tāds rāms un nosvērts bija.

„Biedru nāve vieno mūs ciešākā apvienībā, cīnīties tik ilgi, kamēr pār Latvijas ārēm uzlēks uzvaras saule. Tad mūsu cīņa būs galā, un varēsim likt zobenus pagalvī un ņemt rokā arkla balstus."

Tā saka malnavietis. Bet kādreiz nezināmais un tagad tik tuvais leitnants Mārtiņš Balodis raksta vienā no savām vēstulēm: „Tēvzemei vajag karavīru, vajag arī arkla cilātāju. Tie vienmēr ir bijuši brāļi, bet vēl tuvāki tie ir tagad, kad kopīgi cērt sev rītdienu."

Nez kālab man šķiet, ka mūsu rāmais darbs nevar tikt salīdzināts ar viņējo; liekos sev pārādnieks tiem vīriem, kas pazīst baigo skaistumu, un citēju Mārtiņa vārdus:

„Kad lodes dzied pāri galvai un spīdošā municija atstāj tumšā aiz sevis baltas švīkas, bet sprāgstošā lode uzsit gaisā tīru sniega mutuli, tikai tad tu īsti jūti dzīvības vērtību un dzīves skaistumu. Sirds kļūst tik viegla kā pieneņu pūka, kad grabošā sieva tev pagājusi gaŗām."

Grabošā sieva, tik viegli tev neveicas ar mūsu puišiem! Lūk, pagājušā gada absolventa Rūša teikums, pēc kuŗa katrs var redzēt, ka Uldis ir tas pats vecais Uldis.

„Varenie bija apmaigojušies un nespēja pat „žurcipas" mums uzlaist. Mūsu puišiem rokas sāka tirpt no dīkā stāvēšanas." Bet Garancis šos brīvos brīžus aprakstījis tā: „Klausāmies jaunāko simfoniju radio šauteņu un lielgabalu kanonādes pavadījumā lasām vecas „visjaunākās" avīzes, uzraujam pa kāršu partijai, āzējam cits citu, laužamies kā mazi puikas, rakstām vēstules, dažs arī pasapņo par pavasari."

Sī sapņošana par pavasari likās man savādākais arī, kad lasīju kāda Liepājas arodskolas absolventa, tagadējā kaprāļa Egona, vēstuli. Arī karavīrs, tāpat kā katrs no mums, jūt un redz pavasari.

„Te viņš nu ir, tas pavasaris, kas, skriedams kā nerātns puika, bārsta savus spožos starus un vakaros, kā sabijies pats no sevis, ielien tumšajās eglēs" — tā raksta Egons vēl neredzētai malnavietei un novēl līksmas Lieldienas visām 64 Literārā pulciņa biedrēm, ja viņas atcerēsies kaprāli ar viņa 9 zēniem, kad šūpojoties viņu mati skars smuidro bērzu plaukstošos zarus."

Un arī man šis Egons šķiet pazīstams. Man liekas, ka mēs varētu būt draugi — viņš, kas cīņas dubļos var rakstīt tik tīrus vārdus, un es, kas no algebras formulām redzu veidojamies lielgabalus. Nākamajā dienā rakstīšu viņam vēstuli, jo šovakar man jāraksta cita. Jāraksta atbilde uz šodien saņemto kollektīvo vēstuli. Tā bija no mūsu Teža, līdz ar sveicieniem izlaiduma dienā. „Novēlu savai bijušajai klasei dzīvē nepagurt, vienmēr ar smaidiem un dziesmām panest dzīves likstas. Patīkami būtu spiest šiem lauvēniem rokas, bet jāapmierinās ar iespējamo." Tā raksta mūsu Tedis, sūtīdams arī pārējo cīnītāju sveicienus jaunajiem absolventiem. Arī viņam vajadzēja būt šo lauvēnu vidū, bet nu viņš jau ir liels lauva. Tātad uzsākšu: — „Labvakar, lielais lauva!.."

Rūsiņš no Malnavas skolas.

Gatavosim cibas

2. VENTASKRASTS

Laikā, kad dažādie luksa materiāli ierobežoti vai pat nav dabūjami, jāiet tie ceļi, kas brīvi, lai iegūtu vērtīgus un patīkamus priekšmetus, pat ar zināmu mākslinieciskū vērtību.

Materiāls tāss cibu un kārbiņu gatavošanai ar labu gribu vienmēr būs dabūjams. Nodarbība piemērota abu dzimumu jauniešiem. Šajā vasarā, kad lielākā daļa jauniešu būs laukos, materiāls kļūs vairāk pieejams un nodarbība nepieciešama brīvajā laikā. Rudenī atgriežoties agrākajā dzīves vietā, savu vasaras darbu varēs salīdzināt ar biedru sasniegumiem, tā gūstot jaunus ierosinājumus.

Cibu un kārbiņu gatavošanai nevajag nekādu sevišķu darba rīku, izņemot parocīgu nazi ar asu smaili, lai būtu iespējams glīti un precīzi izrobot vajadzīgās tāss sloksnes; tāpat vajag nedaudz līmes slokšņu salīmēšanai. Bez tās cibu un kārbu dibeniem vajadzīgi arī mazi dēlīši no 4 līdz 7 mm biezi, ko var pagatavot no malkas. Pirms cibu līmēšanas tāss rūpīgi jānotīra, lai nebojātu tās virsu. Baltā tāss virsa līmējama iekšpusē.

Lai vieglāki iegūtu cibām vēlamo formu, sākumā var lietot šablonu, kas izgatavojams no malkas apaļā vai ovālā formā, to izraugoties tik resnu, cik lielu vēlas cibiņu (5. zīm.). Uz izgatavotā šablona uzlīmē attiecīgā platumā nogrieztu tāss sloksni, salaidumā (kā 7. un 7.a zīm.). Labāks ir 7. salaiduma veids, jo te slīpos galus piegriež pirms līmēšanas, tā aizkavējot brūnās virsas lieku noberzēšanu. Bez šiem salaidumiem ir tā sauktie robainie, kas redzami IV etnografiskā paraugā; tie labāk piemēroti mazām viena biezuma tāss cibiņām. Gar lieļām un vairākkārtām veidotām cibām vieglāki un ērtāki strādāt līmējot.

Kad līmējums sažuvis (pēc 1 līdz 2 stundām), to noņem no šablona un ieliek attiecīgi sagatavotu dibena dēlīti, nostiprinot ar koka tapiņām. Tad sākas tālāko slokšņu kārtu uzlīmēšana (2. zīm.), kas arvien pagatavojamas šaurākas. Malu robojumi var būt dažādi, kā arī pilnīgi gludi (3. zīm.), rotājuma raksts iegriežams pēdējā slokšņu kārtā.

Vāka dēlītis izgatavojams tik liels, lai, pielīmējot apmali (1. zīm.), tas uzietu iepriekš sagatavotai apakšdaļai. Apmale izrotājama līdzīgi sāndaļai. Slokšņu salaidumu izdarīt, kā 6. zīm. redzams.

Vāka virsas rotāšana notiek tāpat kā sānmalu: vispirms koka vāku aplīmē ar sedzēju tāss kārtu; pēc tam uz tās veido reljefa kārtas, pēc vajadzības un izraudzītā raksta. Šāda veida kārbas ir I un II zīm.

III, IV un V zīm. ir etnografisko paraugu atveidi bez vāka rotājuma. IV zīm. redzams zobainais salaidums.

Ž. Ventaskrasta zīm.

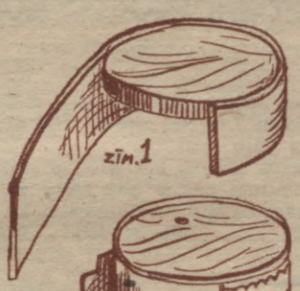

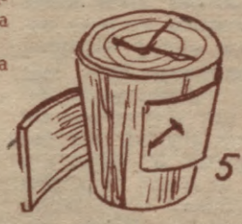

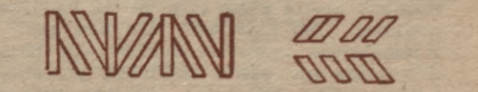

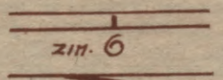

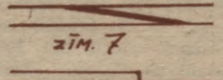

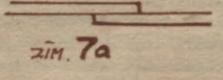

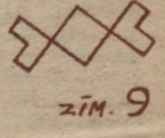

Raksts veidojams divējādi: iegriežot to pēdējā tāss sloksnē vai arī atsevišķi izgrieztu uzlīmējot pēdējai kārtai; tā iegūstam iedobto vai izciļņa rotājumu. Izlietojams viens vai otrs jeb abi veidi reizē, tā panākot bagātāku virsas rotājumu. Lai dažādums būtu vēl lielāks, var lietot arī salmu aplikāciju. I un II zīm. ir kombinēti abi rotāšanas paņēmieni (a — izgrieztā raksta daļa, b — salmu aplikācija).

8. zīm. daži paraugraksti salmu aplikācijām; 9. zīm. paraugraksti iegriešanai tāss sloksnē.

Gatavojamo kārbu un cibu lielums un veids atstāts katra darinātāja ziņā, tāpat rotājums. Zīmējumā doti paraugi tikai tāpēc, lai saprastu, kādas šīs kārbas un cibas izskatītos, ja tās gatavotu. Galvenais te ir pašu darītāju izdoma un darba griba, kas arī nosaka turpmākos panākumus. Galvenais darbā ir precīzitāte un tīrība — labāk lēnāk, bet labi.

Sākumā šis darbs var likties neinteresants un garlaicīgs, bet tāds tas nebūt nav: vēlāk, kad techniskā prāsme piesavēta, tad tik īsti var sākt apjēgt, cik liela formu un rotājuma iespēja slēpjas šai šķietami garlaicīgajā nodarbībā. Bez tam šie darbi var kļūt interesanti ne tikai atsevišķo darītāju sacensībā, bet arī kopu un pat vēl plašākā mērogā. Gribas ticēt, ka daļai šo ražojumu var būt tīri respektējama mākslinieciska vērtība.

Meiteņu apvienība

PIE IEVAINOTIEM LATVIEŠU KARAVĪRIEM AUSTRUMPRŪSIJĀ.

Bija agrs rīts tai sestdienā pirms Jāņiem, kad 17 LJO meiteņu apvienības meitenes, no dažādām Latvijas pusēm sabraukušas, atstāja Rīgu un uzsāka savu garo ceļu.

Sākumā mēs vēl esam svešas savā starpā, bet drīz jo drīz būsim draudzenes. Dzelzceļa konduktors brīnās par mūsu satraukumu, un mēs izstāstām, ka braucam pie ievainotajiem karavīriem. Valgums pavīd vecā vīra acīs. „Nesiet daudz labu dienu arī no manis! Lai viņi veseļojas un brauc drīz mājās!" Vai šie bija vārdi, ko pirmo reiz dzirdēju? Vai to pašu nevēlēja arī mani darba biedri, meistari un strādnieki? Viņi teica to pašu. „Nesiet labas dienas!" Tālab par mūsu vedamiem ciema kukuļiem esam tik satrauktas. Kad pāri Kēnigsbergas torņiem nolaižas vakara krēsla, mēs iebraucam svešajā pilsētā. Mūs sagaida latviešu un vācu pārstāvji. Par visu ir gādāts un mūs novieto glītās telpās.

Domājam tikai par rītdienu.

Saulīte jau labu laiku ir glāstījusi lāsainos aizkarus, kad cita pēc citas lecam laukā no gultām. Saule, tiešām saule! Bet visu laiku lija. Tātad — viss būs labi! Pēc pusstundas no viesnīcas „Germania" izbirst kopā meiteņu bariņš. Saulīte tādu jaukumu laikam sen nav redzējusi. Spoži zeltainām acīm tā veras krāšņajos Nīcas brunčos, iemet savu zelta jostu baltajos Latgales meitenes matos; tai patīk parotāt te aizputnieces spangu jostā, te cēsnieces dzintara rotā. Spožajās sidraba saktās atmirdz meiteņu jautrās sejiņas. Pēc brokastīm mēs kopā ar pavadoņiem, kēnigsbergiešu skatu pavadīti, dodamies uz zooloģisko dārzu. Šodien gan zvēriņiem netiek veltīta nekāda lielā vērība: visu acis vēršas uz mums. Arī Ķīnas stirniņa bikli paveras šurp un nasku gaitu aizcilpo. Šeit, zooloģiskā dārzā, sastopam pirmo reizi zēnus ar mūsu vairodziņiem. Tie gan ir ceļā uz dzimteni. Jau ātri vien risinās sarunas, un mēs esam paziņas. Pirmās pusdienas ieturam tepat dārza restorānā. Pēcpusdienā mūs aizved uz HJ sporta svētkiem. Arī šeit uzmanības centrā esam mēs un uz jautājumu, no kurienes, lepni atbildam: „No Latvijas!" Un kad rieta sārtums atkal mirdz Kēnigsbergas smailajos torņos, mēs, pirmo dienu svešumā nodzīvojušas un gultās salīdušas, pārspriežam pirmos iespaidus.

Plkst. 8.00 rītā, kā jau parasts mūsu pašreizējā vietā, mēs jautras, svaigas un možas pulcējamies pie brokastu galda. Šodien taču ir mūsu lielā diena: braucam pie saviem ievainotiem! Un nu vairs nav jāgaida ilgas, garas stundas, bet jau tūliņ būsim tur. Gaišas telpas, spodras gultas ir visur, kur vien raugāmies. Jau pirmajā istabā starp daudziem vācu cīņu biedriem gul kāds latviešu karavīrs. Ievainotais ir pārsteigts, ieraugot tik negaidītus ciemiņus. Mēs nodziedam jautras tautas dziesmas, apveltījam karavīrus ar dzimtenes veltēm un dodamies tālāk. Šīs pašas slimnīcas otrā stāvā gul kāds karavīrs, vārdā Jānis. Smaidot dziedam skanīgās līgo dziesmas, atstājam Jāņu sieru un citas veltes, un šķiršanās brīdis jau klāt. Nākošajā slimnīcā mūs sagaida karavīri, kas cer drīz braukt uz dzimteni. Arī šeit puiši priecājas par sainīšiem, sieru, bet, liekas, vislielākais prieks ir par mūsu dziesmām un valodu. Zēni nesūdzas ne par ko, tikai viņiem trūkst tā, ko mēs Latvijā neizjūtam — valodas, latviešu valodas. Pietrūkst jau arī pa sīvākam dūmam, ilgas ir arī pēc latviešu grāmatām, pēc laikrakstiem.

Tālu no pilsētas putekļiem ir kāda skola — tagad slimnīca. Arī šeit atrodam latviešus, kas jau gandrīz veseli. Tie ilgi nav bijuši savā pusē. Lūk, viens no Jelgavas, otrs no Cēsīm. Mūsu meitenes ir no visiem Latvijas novadiem, un tāpēc jelgavnieks var uzzināt, kas jauns Jelgavā, cēsniekam stāsta par Cēsīm. „Uz redzēšanos dzimtenē!" skan atvadu saucieni, un projām mēs esam. Auto aizved mūs jaunā lazaretē. Kad to esam izstaigājušas, tiekam vestas atkal jaunā. Mūsu atnākšana ikvienā vietā ir liels pārsteigums. Vienai otrai meitenei gadās sastapt skolas biedrus vai paziņas, un prieki top vēl lielāki. Liela ir mūsu izbrīna, kad kādā lazaretē atrodam 15 latviešus, kas viens par otra esmi nekā nezināja, bet ko sasauca kopā mūs gaidot.

Esam apciemojušas 7 slimnīcas, dziedājušas neskaitāmas reizes. Lai arī mūsu dziesmas beigās vairs negrib padoties tik dzidras, mūsu klausītāji ir vienmēr pateicīgi. Skanējušas dziesmas par darbu, par Daugavu, un vērīgām sejām klausījušies tie, kas jau rīt dosies uz dzimteni, kā arī tie, kas to neredzēs nekad.

Nogurums? Nē, to mēs nejūtam. Tikai sirds stipri sit un galva pilna kā bišu spiets. Ilgi jo ilgi istabas pilnas čalu.

Pēdējā diena Kēnigsbergā sākas ar lielu troksni: šodien izbraucam kopā ar mūsu karavīriem uz jūrmalu. Visu ceļu dzirkstī joki, un blēņas vien visiem prātā. Vilciens nes mūs cauri kuplajiem laukiem. Dārzi un puķes! Bet te nešalc kāpu priedes, un jūra ir par daudz tumša. Vējš nežūžo zvejnieku tīklos un nav arī laivu.

Pēcpusdienā esam lielas Austrumprūsijas jaunatnes (HJ) sanāksmes dalībnieces. Savos krāšņajos tautas tērpos jūtamies itin lepnas un aizejam ar lielu un dziļu domu: būt vēl vairāk vienotas. Tikšanās ar latviešu darba dienestniekiem šo domu vēl padziļina. Šī ir pēdējā diena Kēnigsbergā!

Izvadīt mūs atnākuši visi, kas vien spējuši un varējuši. Te ir gan latviešu draugi, gan karavīri, gan vācu pārstāvji.

10.30. Tilzītē! Mums atbraukuši pretī no lazaretes ar auto. Mūs cienā ar gardām jo gardām pusdienām un ierāda naktsvietu — barakās... Bet liels ir mūsu pārsteigums, ieejot barakā: baltas gultas, balti galdi, ziedi, ūdens trauki un dvieļi. Nē, tā jau nav baraka, bet gan rūķīšu pils. Nav laika jūsmot, jāizkrauj sainīši! Vēl pirms pusdienām esam bijušas pie smagi ievainotiem, bet plkst. 15.00 satiksimies ar veselākajiem. Pēcpusdienā pie gariem galdiem pulcējušies ap 110 karavīri. Skan dziesmas un deklamācijas. Šefārsts licis klāt galdu, un nu mēs kopā ieturam launagu. Lai cik žēl, laiks ir pagājis un mums atkal jāšķiras. Kopā skan dziesmas, negribēdamas nemaz rimties. Skan Daugavas laivinieku dziesma, skan mūsu līgo dziesmas — bet brīdis jau klāt, kad jāšķiras. Kaut varētu uz brīdi apturēt laika plūsmu! Dziesmas negrib rimties! Līdz vakaram staigājam pa lazareti un runājamies ar zēniem. Līdz 22.00 mums atļauts palikt kopā. Tad visi izklīst. Pāri Tilzītei izdziest pēdējais dienas sārtums.

Visu rītu mēs pa vienai un pa divām staigājam pa lazareti, lasīdamas vēstules un sveicienus mājiniekiem. Daudz mīļu vārdu un vēlējumu mājiniekiem! Plkst. 12.00 auto mūs izved cauri slimnīcas pagalmam. Zēni māj. Labi neredzu, bet jūtu, ka viņi visi ir pie logiem. Daži mirkļi stacijā, ātri rokas spiedieni, un mūsu sutas rumaks trauc uz dzimteni.

Izbraucam cauri Vācijai, cauri Lietuvai un esam atkal Latvijā. Redzam, ka rudzu lauki nekur tik skaisti neviļņo kā šeit, un esam par to priecīgas.

Šis brauciens bija pirmais, bet ne pēdējais. Mēs, meitenes, atbraucām ar stingru apņēmību strādāt un sadoties rokas vēl ciešākam darbam. Spēka mums ir daudz! L. L.

KO DARA MŪSU MEITENES?

Pašreiz, vasaras viskarstākajā darba laikā, ikvienu meiteni atradīsim siena pļavā vai labības tīrumā. Laukos darba tik daudz, ka katra roka der un par blaku lietām domāt tikpat kā neiespējams. Jaunatnei vienīgā izklaidēšanās un kopā sanākšanas iespēja pašreiz ir svētdienas izpalīgu sanāksmes. Mūsu meitenes strādā čakli un apzinīgi, ir godīgas un kārtīgas, un ja par to mums diemžēl no daudz vietām trūkst kārtējo ziņojumu (laikam tās pašas darba steigas dēļ), tad LJO pārstāvju dažu novadu apmeklējumi un nejauši dzirdēti atzinumi no svešu cilvēku puses apstiprina pilnā mērā mūsu gaišās domas.

Un tomēr ir arī vienības, kas līdztekus vasaras darbiem atradušas laiku un patiku iespēt vēl ko vairāk. Tā 20 **Ilūkstes** apriņķa vienības meitenes draudzīgā kopā ar neorganizētām meitenēm pagatavojušas ievainotiem karavīriem daudz pāņus šļūceņu, kas tiem tik ļoti nepieciešamas un derīgas. **Malnavas lauksaimniecības skolas** meiteņu vienība Jāņu vakarā apmeklējusi Balvu slimnīcā ievainotos karavīrus, aplīgojusi tos un pasniegusi balvas, tāpat nosūtījusi uz Rīgu lielāku daudzumu pašu sietu Jāņa sieru. Interesantu sacensību sarīkojušas **Ļaudonas pagasta** divas meiteņu vienības, sacenzdamās līgošanā un Jāņu vainagu višanā. Uzvarētājas par balvu saņēmušas grāmatas.

MEITEŅU NOMETNE PRIEKULĒ.

Šā gada pavasarī LJO Meiteņu apvienība Priekules muižā atklāja pirmo lauksaimniecības mācekļu nometni meitenēm, ko pašas meitenes nosaukušas par „Daugav's abas malas", jo nometnes dalībnieces šeit pulcējušās no visas Latvijas — abiem Daugavas krastiem. Meitenes, kas visas ir ģimnazistu gados, uzrauga audzinātāja.

Darbs, ko šīs meitenes nometnē veic, ir parastais lauksaimniecības darbs un mājturība, jo, kamēr pārējās ir uz lauka, viena ik dienas paliek mājās saimniekot. Šis nelielais meiteņu bariņš, kas, kā viņas pašas saka, jūtas kā „pirmās bezdelīgas" un

DRAUGS * NEDRĪKST * TUVĀK * PAR * TAUTU * STĀVĒT, TAUTAI * JĀSTĀV * TUVĀK * PAR * DRAUGU

ar to ir arī ļoti lepnas, stingri disciplīnētā nometnes dzīvē un darbā saliedējušās lielā draudzīgā saimē.

Meitenes ceļas jau ceturksni priekš sešiem. Pulksten septiņos viņām jābūt jau uz lauka, un šai starplaikā ir veikta jau rīta vingrošana, istabu apkopšana, rīta junda ar sarkanbaltsarkanā karoga uzvilkšanu, nodziedāta daiļskanīgā „Daugav's abas malas". Piecas stundas aiziet stingrā darbā, ko ar vērīgu pamācītāja aci uzrauga muižas pārvaldnieks agr. Steins. Divpadsmitos ir pusdiena. Pulksten 2 jābūt atpakaļ uz lauka. Septiņos ir vakariņas. Un tad darba pienākums ir galā. Sākas dažādas nodarbības, sports, pārrunas. Pulksten deviņos ir vakara junda, un ne vēlāk kā pulksten desmitos čaklās strādnieces jau guļ. Bez tam kopējai saimniecībai ir savs sakņu dārza gabals un arī gaļa gaļa dobe personiskiem dēstījumiem, kur rudeni izaugs bagāta raža ziemas galdam.

Sestdienas un svētdienas ir brīvās dienas; tad tiek apceļota tuvākā apkārtne un rīkotas sanāksmes. Meitenes strādā ar prieku un centīgi, un nekad viņām nepietrūkst humora un dziesmu. Kā īstas latvietes viņas dzied celdamās un guldamās, pie darba un brīvajā laikā, un nekad laikam Priekules zaļās āres nav dzirdējušas tik daudz skaņu dziesmu kā šai vasarā. Un ja kādreiz nākas kādā darbā ciešāk sakost zobus, tad toties jo vairāk iepriecina darba panākums un apziņa: „Grūtumi ir tādēļ, lai tos pārvarētu." Lai šīm meitenēm būtu gaiša un priecīga vasara!

Ogu un ogu sulu atspirdzinājumi mūsu ievainotajiem

MIRDZA SILKALNE

Pašreiz, kad visraženākais ogu laiks, neaizmirsīsim savus ievainotos karavīrus slimnīcās, lazaretēs un frontē un padomāsim, kā un ar kādiem atspirdzinājumiem mēs viņus iepriecināsim. Šoreiz pasniedzam rakstu par ogu iesaiņošanu, sulu pagatavošanu un uzglabāšanu, tāpat par pirmo kritušo ābolu izlietošanu. Sulas gatavojot, neaizmirstiet daļu no tām uzglabāt arī vēlākam laikam, jo rudens un ziemas mēnešos tās ievainotos un slimos tāpat atspirdzinās un būs tikpat saules pilnas kā šajā laikā.

ZEMENES UN AVENES.

Gleznās ogas kā avenes un zemenes jācenšas savākt sausā laikā un kamēr tās nav pārgatavojušās. Ogas tūlīt pēc savākšanas jānovieto vēsā telpā un, cik drīz iespējams, jāizlieto. Uzglabājot un pārvadājot ogas nedrīkst sabērt biezā kārtā. Labākie ir īpaši šīm vajadzībām izgatavotie groziņi vai kastītes, kas nedrīkstētu būt augstāki par 10 cm. Atsevišķās kastītes un groziņus savukārt var novietot un sastiprināt citu pie cita, lai būtu ērtāks transports.

Šīs ogas pārvadāt, sevišķi vēl garāku ceļu, ir grūti, tāpēc bieži tās iepriekš ir jāpārstrādā. Viens no izdevīgākiem veidiem ir ogu pārstrādāšana sulās.

OGU PĀRSTRĀDĀŠANA SULĀ.

Parastākais veids ir, ka ogas saliek pašķidrā drānā un izspiež ar roku vai spiedi. Sula ir gan nedzidra, bet iznākums labs. Bez tam sulu var iegūt ar ūdeni. Ogas saberž katlā un pārlietas ar nedaudz auksta ūdens uzkarsē, līdz ogas top bālas un stipri saplokas. Tad tās uzliek uz marlija vai citas pašķidras drānas un ļauj tām notecēties. Sulas iznākums ir labs, bet sula nav tik aromatiska. Ļoti aromatisku sulu iegūst, ja notīrītās ogas saberž māla podā vai emaljētā katlā un ievieto pēc maizes izņemšanas maizes vai cepeškrāsnī. Kad karstumā ogas pārplīst, tās var likt uz drānas notecināt. Sulu var iegūt arī ar cukuru. Ogas saberž uz marlija vai lēzenā traukā, apkaisa ar cukuru un novieto vēsā telpā 12 līdz 36 st. Cukurs izvelk sulu, kas ir bieza, salda un aromatiska, tikai tās nav daudz.

OGU SULU UZGLABĀŠANA.

Ogu, sevišķi skābāko, sulu katlā uzkarsē, karstu sapilda iztīrītās pudelēs, tās aiztaisa un uzglabā. Labāks un drošāks uzglabāšanas veids ir sulu sterilizācija. Iztīrītās pudelēs sapilda ogu sulu un sterilizē ½ stundu 70° C temperātūrā. Sterilizācijai ļoti labi var izmantot ātrpasterizātoru, sevišķi lielākos vairumos sulu apstrādājot, jo ātrpasterizātoru ir diezgan daudz vai nu mājturības sekcijām, vai arī atsevišķām saimniecībām, bet tos tikai samērā maz lieto.

Labi sulas uzglabājamas, atspirdzina un ir diētas ziņā vērtīgas, ja tās noraudzē. Ogu sulu atstāj nenoslēgtā traukā un ļauj tai norūgt, līdz sulas virspusē parādās putas un rūgšana izbeigusies. Noraudzēto sulu sapilda traukos un uzglabā. Ogu cukurs ir pārvērties par alkoholu, bet tā kā ogās samērā maz cukura, tad arī alkohola procents ir visai niecīgs.

KRITUŠO ĀBOLU IZMANTOŠANA.

Kritušos ābolus visizdevīgāk izmantot ābolu masas gatavošanai. Jāraugās, lai izmantojamie negatavie augļi būtu attīstīti, citādi produkts iznāk negaršīgs.

Ābolu masu gatavojot, ābolus rūpīgi nomazgā, izgriež bojātās vietas, kātiņus un zieda bikšerīšus, sadala sīkākās daļās un ar nelielu ūdens piedevu savāra mīkstus. Savārītus, karstus tos izdzen caur sietu un sapilda iztīrītos traukos. Īsāku laiku — labās, piemērotās telpās arī ilgāk — šo masu var uzglabāt, pārlejot ar pirksta biezuma ēdamās eļļas vai tauku kārtu un rūpīgi nosienot. Pretējā gadījumā sterilizē 30 līdz 40 min. 80 līdz 85° C temperātūrā. No šādējādi preparētās ābolu masas var izgatavot daudz pārējos konservus, kā ābolu marmelādi, sieru, pastillu un izlietot arī kā pamatu daudz ēdieniem.

Kritušos ābolus var izmantot arī sulu gatavošanai; tikai ar rokām tas ir grūtāk izdarāms, tāpēc te nepieciešama augļu spiede. Iegūto sulu sapilda tīrās pudelēs un sterilizē apm. 30 min. 75° C temperātūrā. Bez tam labi attīstītus kritušos ābolus var izmantot kompotu gatavošanai. Nomazgātus ābolus nomizo vai arī ar visu mizīņu sagriež glītās šķēlītēs, sapilda sterilizējamos traukos, pārlej ar cukura ūdeni (1 litrā ūdens 60 līdz 150 g cukura), medus ūdeni vai sīrupa atšķaidījumu, tā ka āboli apņemti, un sterilizē apm. 40 min. 80° C temperātūrā.

LIELĀS DZĪVES MAZIE SĪKUMI.
RAIBIE PADOMIŅI.

Nodrošināti pogcaurumi. Lai plānos audumos pogcaurumi tik ātri neizirtu, pirms iegriešanas pogcaurumu vietu pāris reižu turp un atpakaļ cieši nošuj, vislabāk ar mašīnu.

Vecās ādas jostas pārvērš par jaunām. Vecās ādas jostas vai cimdus, kad tie kļuvuši netīri vai nobrāzti, izcaurumo vienādos attālumos vai zināmā rakstā ar papīru caurumotāju. Pēc apaļos caurumiņus starveidīgi apšuj krāsainiem zīda diegiem. Tā apstrādātas ādas jostas vai cimdi izskatās gluži jaunas un glītas.

Nemirkstamas zoles. Notīrītas apavu zoles iezież ar siltu lineļļu, izžāvē, pēc tam vēlreiz iezież un izžāvē. Tādi apavi vairs nelaiž ūdeni cauri un pasargā kājas no mitruma.

Mazu drānu atlikumiņus piegriež pēc veco sviedru lapu parauga un impregnē 6 daļu alūna šķīdumā 1 daļā ūdens, pēc izžāvē un gludina. Un jaunas sviedru lapas gatavas!

KAS VĒLAS SARAKSTĪTIES AR KURŠU LATVIETĒM?

Savā Kēnigsbergas ceļojumā LJO Meiteņu apvienības pārstāves nejauši iepazinās ar trim ņiprām no 14 līdz 18 gadu vecām meitenēm, kas savā starpā runāja mazliet neparastā latviešu valodā. Sarunājoties izrādījās, ka viņas ir Kuršu kāpu zvejnieku meitas, latvietes. Vienai bija līdz arī vecāki. Viņi visi ārkārtīgi dzīvi interesējās par Latviju un nožēloja, ka ar dzimteni nav nekādu sakaru. Meiteņu apvienības pārstāves apņēmās šīm un vēl daudz citām kuršu latviešu meitenēm šai ziņā nākt talkā un tāpēc lūdz Meiteņu apvienības dalībnieces, kas vēlētos sākt šo interesanto sarakstīšanos, ierasties LJO Meiteņu apvienībā, Rīgā, Ād. Hitlera ielā 34/36, ist. 10, pie V. Kārklītes jaunkundzes pēc adresēm. Vēstules var rakstīt latviešu valodā, bet atbildes tiks saņemtas vācu valodā, jo meitenes, lai gan mājās runā latviski, raksta vāciski.

DROŠIE ALLAŽ TIEK PIE UZVARAS, bailīgie un nedrošie tiek uzvarēti visos cīņņos

Pie siena kaudzes

VINGROJUMS LIELĀKAJĀ MEITENĒM

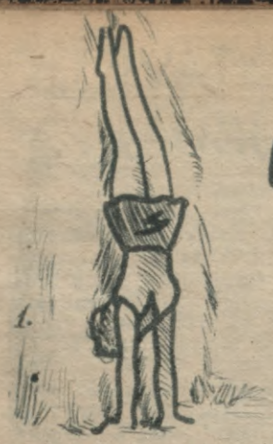

Kad atkal pēc vairākām lietus dienām atspīdēja saulīte, mēs, mazie vingrotāji, steidzāmies jau pirms pusdienas laika meklēt savu „skolotāju" Ilzi. Vispirms skrējām uz mežmalu, kur Ilze ganīja raibaļas, bet šoreiz Ilzes vietā sēdēja vecā Andreja māte. „Kur Ilze?" — „Visi jaunie ļaudis pļavā, jāpārved siens mājā!" atteica vecīte. Ko nu vairāk, steigšus uz pļavu! Jau par lielu gabalu redzējām — kā mūsu, tā kaimiņu pļavā notika siena kraušana vezumos un vešana mājā. Pašreiz pilnie vezumi aizbrauca, un meitenes, ģērbušās īsās vingrojamās bikšelēs un blūzītēs, steidzās vienkopus. Kaimiņu pļavu no mūsu pļavas šķīra tikai grāvis, un tas lielajām meitenēm bija pārvarams itin viegli: ieskrējiens un tad hop! un pāri bija! Pienākuši tuvāk, apsēdāmies un raudzījāmies, ko meitenes šai īsajā vaļas brītiņā darīs. Bijām pilnīgi aizmirsušas, kādēļ šeit atskrējām!

Kaimiņu izpalīdze Aina piegāja pavisam tuvu pie lielās siena kaudzes, nolika rokas pie zemes un meta kājas gaisā! Jā, nu kas tur iznāks? Aina mēģināja vairākas reizes, līdz beidzot kājas atbalstījās pret siena kaudzi (1. zīm.). Tas nu izskatījās varen skaisti! Visas meitenes kā viena sauca: „Aina, kā tu to dari?" — „Nu tad klausaities un skataities!"

„Vispirms jānostājas ar seju pret siena kaudzi, apm. 2 soļu attālumā, lūk, šādi," un Aina parādīja. „Skats vērsts pret siena kaudzi, un tad kājas jāmet augšā, pārmaiņus vienu pēc otras. Kad kājas atbalstās pret siena kaudzi, tās ir abas kopā un pirksti nostiepti, mugura skaisti izliekta!"Nu arī pārējās meitenes mēģināja, bet visām tik labi neveicās. Aina apsolīja tomēr iemācīt; viņa aicināja visas meitenes uzmanīgi skatīties, kā darīs Ilze un Rūta. Aina stāstīja, kas un kā jādara, un abas labās vingrotājas to tūlīt izdarīja. „Ilz, nostājies pretī Rūtai, apm. 2 soļu attālumā, Rūta, tev jāatbalsta rokas pret zemi un jāmēģina uzmest kājas augšā." Tā nu Rūta mēģināja vairākas reizes. „Ilz, un tev jādara šā: jānostājas ar labo kāju mazā izklupienā (2. zīm.) tā, ka tavs labās kājas celis gandrīz pieskaras Rūtas labajam plecam. Kad Rūta met kājas augšā, tev jāsatver Rūta aiz gurniem un Rūtas kājām jāatbalstās pret tavu labo plecu."

Jā, jauki tas izskatījās, bet kā gan sauca šādu joku? Dzirdējām, ka meitenes runāja kaut ko par stāju uz rokām! Tad nu laikam arī tas tā tiek saukts. Visas meitenes sadalījās pa divām un sāka mēģināt stāju uz rokām! Un tavu brīnumu! Visām veicās itin labi. Bet redzējām, ka meitenes nebija apmierinātas! Tā jau vēl neesot stāja uz rokām — ar tik lielu palīdzību — un tādēļ Aina mācīja atkal: „Tagad, Ilz, tev jāsatver nevis Rūta aiz gurniem, bet gan viņas kājas pie potītēm (3. zīm.). Šoreiz, Rūta, tev būs pašai vairāk jācenšas dabūt kājas augstāk!"

Pēc vairākkārtējas mēģināšanas tas tomēr izdevās! Jā, nu izskatījās tāpat kā Ainai pie siena kaudzes. Tagad visas meitenes mēģina darīt tā, kā Aina bija izskaidrojusi. Veicās jau nu visādi, bet Ausmai, kas stāvēja vienā pārī ar Maiju, neveicās nemaz. Ausma nevarēja noturēt līdzsvaru. Te nu līdzēja Ainas paskaidrojums.

Ausmiņ, tev jāskatās uz Maijas kājām, nevis „jāierauj" galvā starp rokām. Mugurai jābūt izliektai, bet tev ir pilnīgi taisna! Ja Ausma nevar noturēties, tad, Maija, laid viņas kājas vaļā, neturi tik stingri ciet!" Ausma neatlaidīgi mēģināja atkal un atkal, un, patiešām, ar katru reizi veicās jau labāki! Kad meitenes bija īsti labi iejutušās, piebrauca tukšās ores un viņām bija atkal jāstrādā! Kaimiņu meitenes steidzās uz savu pļavu. „Mēs nāksim atkal!" viņas skrejot sauca.

Ai, cik bija jauki! Arī mums gribējās pamēģināt, kā tad to lietu īsti dara. Bet nekas neiznāca! Ilze, strādādama netālu no mums, redzēja, ka arī mēs gribam iemācīties stāju uz rokām, pienāca mums klāt un teica: „Bērni, tas jums būs par grūtu, bet rītu apsolos jums iemācīt „svecīti". Priecīgi un nepacietīgi gaidījām rītdienu!

Laimvedim Jāņiem Jaļkalnam

SVEIKS, JĀNI!

Kad saule bija sasniegusi savu augstāko kāpienu, mūsu zemes austrumu pamalē kļuva dzirdams kara troksnis. Tas pamudināja mūsu zemes pašpārvaldi un LJO vadību domāt par jauniem piesardzības soļiem, un nu ir atskanējis pirmā ģenerāldirektora ģen. O. Dankera aicinājums jaunatnei iestāties gaisa spēku palīgdienestā.

Pirmā ģenerāldirektora vārdi aicina Tevi un pārējos vanagus gatavoties tālākam lidojumam, jo vanagu modrais skats saredz tumši draudīgus mākoņus, un Tu pacelies tālē tiem pāri, lai Tevi tie neskar. Jūs, jaunie vanagi, tagad pievienosities Volchovas purvu Daugavas vanagu saimei un kopā stāvēsit par Latviju tik stipri kā klints.

Lai Tevi un pārējos nemāktu nekādas šaubas, tad varu paziņot, ka Tavs nākošais darba lauks būs mūsu zeme — Latvija. Tātad uz savas zemes mēs stāvēsim un cīnīsimies. Latvju jaunatnes organizācijai kopā ar piekritīgām militārām iestādēm un Izglītības un kultūras ģenerāldirekciju ir uzdots rūpēties un gādāt par labiem darba un dzīves apstākļiem. Visi aviācijas palīgdienesta dalībnieki tiks sadalīti pēc LJO parauga vanagu saimēs, dzimtās un vienībās un tiks veikta pastiprināta nodarbību programma. Militārā vadība gādās par labu uzturu, dzīvokli, apģērbu, veļu, apaviem, slimības apdrošināšanu un ārstēšanu. Izglītības un kultūras ģenerāldirekcija rūpēsies, lai uzsāktās skolas mācības pilnā mērā turpinātos, jo visi palīgdienesta dalībnieki būs sadalīti pēc klasēm un nedēļā būs vismaz 18 kārtējo mācības stundu skolotāju, attiecīgu priekšmetu speciālistu vadībā. Bez tam vēl nāk klāt sports, dziedāšana un tehniskā apmācība sakarā ar aviācijas palīgu apmācīšanu. Pats darbs zēnus interesē, jo tanī ietilpst telefona, radio, sakaru dienests un darbība pie kara mašīnām, kā arī tīri praktiska darbība ar aizsardzības ieročiem.

Lai palīgdienesta locekļi audzētu stipri morāliskā ziņā, tiks ievēroti LJO pamatprincipi — nebūs pieļauta alkohola lietošana un smēķēšana, jo šīs devas aviācijas palīgdienests nesaņem.

Tā Tu nu zini visas galvenās lietas. Izprasi vecāku atļauju, aptaujas lapu, parunā ar pārējiem vanagiem un ķeries jo sirsnīgi pie jaunā darba. Gada laikā Tev būs arī tiesības uz 4 nedēļu atvaļinājumu, ko varēsi pavadīt mājās pie vecākiem.

Tas nu būtu īsumā viss par jauno aviācijas palīgdienesta lietu. Daža laba vanaga sapnis par lidošanu kļūs ātri par īstenību.

Līdz iesaukšanas laikam cītīgi jāveic līdzšinējie pienākumi, izpalīgu gaitas, darbs vienībā. Par darbu vienībā gribu vēl uzsvērt jau vairāk reizes teikto, ka pirms aiziešanas jāatstāj vietnieks, kas varētu pasākto darbu turpināt. Vēl ir arī mazdrusciņ laika kādu no jaunākajiem vanagiem savam saimveža darbam sagatavot. Var arī gadīties, ka Tava dienesta vieta sakrīt ar Tavas vienības atrašanās vietu, tad šad tad varbūt varēsi palīdzēt.

Labas dienas un labu veiksmi jaunajās gaitās!

Tavs vadītājs *K. Ritums.*

LJO

PAR TĒVZEMI UN UZVARU! TĀDA MŪSU JAUNATNES TAGADĒJĀ SAUKSME.

12. jūlijā LJO stāba šefs E. Rullis ārkārtējā apspriedē bija aicinājis apriņķu jaunatnes vadītājus. Uz to viņu pamudināja divi pašreiz ļoti svarīgi apstākļi.

Pirmkārt — gaisa spēku palīgdienesta ieviešana Latvijā.

Otrkārt — militārie notikumi mūsu zemes tiešajā tuvumā.

Tagad, kad ienaidniekam savā beidzamajā piepūlē ar tanku uzbrukuma smailēm izdevies ielauzties mūsu kaimiņos netālu no mūsu zemes robežām, visiem ir kļuvis skaidrs, ka arī latviešu tautai karš iegājis savā izšķirīgajā posmā. Beidzot mēs visi sākam saprast, ka tikai mūsu tautas pareiza nostāja un patiesi totāla iekļaušanās cīņā pret boļševismu, sīksta izturība un disciplīna, ātra rīcība un nešaubīga ticība uzvarai var nodrošināt latviešu tautas pastāvēšanu. Drosmīgā cīņa frontē un pašaizliedzīgais darbs dzimtenē liek mums darīt visu, lai mēs grūto pārbaudījumu liktenīgajā brīdī izturētu. Jau vairākkārt ir apliecināts, ka kopš šī lielā kara sākuma arī latviešu jaunatne ar savu nostāju un uzupurēšanās gribu pierādījusi, ka tā spēj veikt daudzus un atbildīgus uzdevumus savas tautas un kopējās cīņas labā. Tā arī tagad gaida iespēju no jauna stāties pie vēl svarīgāku uzdevumu veikšanas, lai tēvzemes un latviešu tautas mīlestībā parādītu savas karstās sirdis un nešaubīgo ticību nākotnei.

Pirmais ģenerāldirektors ģenerālis Dankers aicina 1928. g. dzimušos jaunekļus iekļauties gaisa spēku palīgdienestā. Šim aicinājumam ir būtiski ļoti dziļa nozīme, jo tam praktiski jāpierāda ne tikai mūsu jaunatnes nostāja, bet arī vecākās paaudzes izšķirīgi lēmumi nopietnajā brīdī un mūsu organizācijas ietā ceļa pareizais virziens. Mūsu goda lieta ir visiem iespējamiem līdzekļiem un veidiem veicināt jaunekļu atsaucību pirmā ģenerāldirektora aicinājumam. Arī no jūsu stingrās gribas šo pasākumu sekmēt būs atkarīgi tā rezultāti. Runas turpinājumā stāba šefs uzsvēra:

„Ar neliekuļotu gribu, ar personisko nostāju un priekšzīmi, savu aizrāvīgo ideālismu un nešaubīgo ticību mūsu tautas labākai nākotnei un drošai uzvarai pār boļševismu, par ko drosmīgi cīnās varonīgie vācu un latviešu karavīri kopā ar citām Eiropas tautām, mēs, jaunatnes vadītāji, gribam pierādīt, ka visgrūtākajos brīžos uzticīgi un līdz galam stāvēsim un paliksim savās vietās.

Mēs darīsim visu, lai, krietni un atbildīgi vadīdami visu latviešu jaunatni, neļautu netīrajam boļševismam pieskarties pie šīs mūsu tautas svētākās nākotnes ķīlas. Mēs gādāsim, lai latvju jaunatne izaugtu par mūžīgās un brīvās Latvijas cienīgiem dēliem un meitām, ar ko ir lepni ne tikai vecāki un visa tauta, bet uz ko kopējā darbā par laimīgo nākotni arī jaunajā Eiropā varēs ikviens droši paļauties.

Es vācu vadībai apliecinu, ka mēs uz uzticību atbildam ar uzticību, uz godu ar godu, uz nacionālo vienlīdzību un cieņu ar to pašu. Mēs esam neizsakāmi lepni, ka varam būt latviešu tautas avangarda locekļi un būt vācu tautas cīņas biedri un sabiedrotie."

Stāba šefs deva arī jaunu sauksmi latviešu jaunatnei: „Par tēvzemi un uzvaru!" Tēvzeme mums vienmēr jātur pirmajā vietā, bet uzvara nepieciešama tēvzemes pastāvēšanai.

Apriņķu jaunatnes pārstāvjus uzrunāja arī Obergebietsführer's Līrs (Lüer). Viņš starp citu norādīja uz Ādolfa Hitlera vārdiem, ka nav svarīgi, kurās un cik kaujās es uzvaru, bet gan — ka es uzvaru pēdējā un izšķirīgajā kaujā un ar to sasniedzu uzvaru. Šī kara norisē viss jāvērš uz mērķi, lai uzvarētu Vācija, lai uzvarētu Eiropa. Ienaidnieks tagad kaujās raida visus savus spēkus, bet stāvoklis nav tik nopietns, ka izšķirīgi varētu ietekmēt kara norisi. Vadonis jau ir spēris efektīvus pretsoļus, lai novērstu briesmas austrumu frontē. Mēs varam droši ticēt, ka vācu armijai kopā ar latviešu un igauņu leģionāriem izdosies nostabilizēt šo frontes sektoru.

Apriņķu jaunatnes vadītāju apspriede noritēja pārdzīvojamā laikmeta nopietnuma izpratnes un lietišķības garā un pauda jaunatnes vadītāju gribu aktīvi palīdzēt savai tēvzemei tās pārbaudījumu brīžos.

LJO LIEPĀJAS 2. VIEN. AIZVESTO TAUTIEŠU PIEMIŅAS AKTS.

Akta ievadījumā vienības vadītājs T. Grants runāja par jaunatnes stāju laikmetu maiņā un nacionālo apziņu, aicinādams nekad neaizmirst mums zudušos brāļus un māsas. Pēc tam vienības dalībnieks G. Sūna uz klavierēm izpildīja J. Mediņa Dainu un paša brīvu improvizāciju, un akta dalībnieki nodziedāja dziesmu „Daugaviņa puto balta". Programmas turpinājumā vienības dalībnieki F. Teteris un V. Vilemsons lasīja patriotiskas dzejas. Akta nobeigumā dalībnieki vienojās dziesmā „Par zemi, ko mīlam". V. V.

FIZISKĀS AUDZINĀŠANAS VADĪTĀJU — VECĀKO SANĀKSMES.

Turpinot iesākto darbu, fiziskās audzināšanas vadītāji — vecākie jau vairākos apriņķos pulcējušies kopā, lai draudzīgā pulkā pārrunātu veikto un veicamo, kā arī lai mācītos un papildinātos paši praktiskās nodarbībās LJO apriņķu fiziskās audzināšanas instruktoru vadībā.

Tā š. g. 10. un 11. jūnijā Rīgā bija pulcējušies kopā 21 fiziskās audzināšanas darba darītājs no Rīgas apriņķa. Nodarbības ilga 16 stundas un aptvēra visu nepieciešamo vielu — LJO fiziskās audzināšanas uzdevumus, peldēšanu, vieglatlētiku, bumbu spēles (volejbolu), rotaļas un sacensības, sacīkšu organizāciju, laukumu un rīku sagatavošanu. Šo, t. s. nedēļas gala nometni, vadīja Rīgas apr. fiziskās audzināšanas instruktors V. Roze.

Arī Balvos (Abrenes apriņķī) un Jelgavā notikušajās sanāksmēs piedalījies kupls LJO darbinieku skaits. Balvos sanāksmi vadīja Abrenes apriņķa jaunatnes vadītājs E. Māršaus un LJO apriņķa fiz. audz. instruktors A. Bērzups. Jelgavā, kur kopā pulcējušies bija 24 šā darba darītāji, sanāksmi un nodarbības vadīja MA Jelgavas meiteņu vadītāja A. Gailīte un Jelgavas LJO fiz. audz. instruktors A. Apše.

LJO VADĪTĀJI UN VADĪTĀJAS FIZISKĀS AUDZINĀŠANAS KURSOS.

Skolu departaments laikā no š. g. 2. maija līdz 21. jūnijam bija rīkojis fiziskās audzināšanas skolotāju sagatavošanas kursus. Kursos ar skolu departamenta direktora P. Kupča kunga laipnu atļauju piedalījās arī LJO fiziskās audzināšanas vadītāji un vadītājas, kā arī vienību priekšnieki. Šī bija pirmā lielā skolu un LJO draudzības un labas sadarbības izpausme, jo no 51 kursus beigušā 25 bija LJO vadītāji un vadītājas. Labā saskaņa kursos un kopējais darbs ar latvju jaunatni vienmēr paliks kā sekmīga darba garantija.

Rosība LJO 4. Jēkabpils vienībā un jaunatnē Viesītē.

Par spīti kara laika trūkumiem un grūtībām, darbs ar prieku rit LJO 4. Jēkabpils vienībā un Viesītes jaunatnes vidū — vienības priekšnieka — tautskolas pārziņa V. Neimaņa vadībā.

Tā š. g. 18. jūnijā pagasta tautskolā darba prieka un spara pilna jaunatne pulcējās, kopskaitā 57 dalībnieki, savā 4. š. g. sanāksmē nodarbībām. Sanāksmē piedalījās arī 27 lauksaimn. arodu papildskolas audzēkņi, kas arī tika iepazīstināti ar lauku jaunatnes darba veiksmes sacensībām.

Minēto sacensību teorētiskā daļa notika š. g. 21. jūnijā Viesītes pagasta tautskolā, bet praktiskā daļa paraugsaimniecībā Kalna Stauģos pie Stūrāna kunga. Sacensībās piedalījās 29 lauku jaunieši un izpalīgi.

Lauksaimn. nozarē 1. pakāpē (kaplēšana — retināšana; zirga sajūgšana un grābekļa zaru ielikšana) uzvarēja Jānis Abiļēvičs ar 46,9 punktiem no 50 p.; 2. pakāpē (pļaušana ar izkapti; sēšana rokām; zemes gab. plat. noteikšana) — Jānis Skalbe ar 48 p. no 50 p.; 3. pakāpē (aršana, govju slaukšana un grāvja tīrīšana) — Osvalds Stelions ar 32,8 p.

Mājsaimniecības nozarē 1. pakāpē (kartupeļu mizošana, gultas klāšana un kaplēšana) uzvarēja Antoņina Semjonova ar 48,6 p. no 50 p.; 2. pakāpē (salātu gatavošana, lāpīšana un vistu perekļu pagatavošana) — Elena Šteliona ar 48 p. no 50 p.; 3. pakāpē (skābeņu vira ar olu; papēža ieadīšana un govju slaukšana) uzvarēja Inta Kalniņa ar 46,1 p.

Sacensības vadīja rajona agronoms P. Ušerovskis ar jaunatnes priekšnieku V. Neimani.

Skanīgs nobeiguma akts — uzvarētāju godināšana un apbalvošana notika šīs pašas dienas vakarā. Runāja agronoms un tautskolas pārzinis. Uzvarētāji un pārējie sacensību dalībnieki katrs saņēma pa 2 vērtīgām balvām. Pēc akta iesākās Jāņu svētku svinēšana ar līgošanu. Nobeiguma aktā piedalījās apm. 80 viesu.

No uzvarētājiem 5 dalībnieki piedalījās š. g. 1. jūlijā sacensībās apriņķa mērogā, kur Viesītes jauniešiem bija jāsacenšas ar lauksaimn. un mājturības skolu audzēkņiem. Tomēr šeit no viesītiešiem pamatskolēniem un pamatskolu beigušajiem Jānis Skalbe ieguva 1. vietu, tā ierindojoties valsts sacensībām Rīgā.

Arī ievainoto karavīru apdāvināšanā Viesītes jaunieši nav palikuši secen, tā uz Lieldienām un Vasaras svētkiem delegācijas noveda Krustpils lazaretē ap 100 paciņu — dāvanu, par to ievainotie bija ļoti priecīgi un pateicīgi.

LJO Jēkabpils vienība un jaunieši Viesītē šai vasarā audzē kumelītes un magones.

GAISMA pieveic TUMSU

Astoņu zemju jaunatnes pārstāvji saulgriežu svētkos Marienburgā.

Gaisma pieveic tumsu — labais ļauno. Šī patiesība simboliski visspilgtāk izpaužas mūsu senču saulgriežu svētkos, kas kopēji visām ģermāņu tautām. Un jo vairāk gaismas, jo ātrāk tā nomāc tumsu. Šādas atziņas vadīti, no visdažādākām Eiropas malām Vācijas austrumu vēsturiskajā pilsētā Marienburgā saulgriežu svētkos pulcējās ģermāņu jaunatnes pārstāvji, lai pie kopēji degta sārta apliecinātu savu nemaldīgo ticību gaišo spēku uzvarai pār visu ļauno.

Pland lielā sārta un lāpu liesmas, bet pret vasaras nakts krēslainajām debesīm šaujas gaišas dzirkstis, sanāksmes vietu, vēsturiskās Marienburgas pils mūru ieslēgto pagalmu, pielejot ar sarkanu atblāzmu. Daudzajos senās celtnes torņu logos jau atskanējušas fanfaras, vēstot goda viesu ierašanos un sveicot ģermāņu jaunatnes kustības karogu gājienu, kas iesoļojis cauri varenā ordeņa cietokšņa vārtiem. Gaidās sastingst jauniešu sejas, kas pievērstas saulgriežu svētku ugunskuram, un ap to degošām lāpām rokās nostājušies astoņi jaunekļi. Katrs no viņiem pārstāv savas zemes jaunatni, un delegācijas šinī sanāksmē ieradušās gan no Vācijas kalniem un lejām, Norvēģijas šērām, Flandrijas līdzenuma, Dānijas un Holandes zāļainajām pļavām, gan arī Latvijas un Igauņijas bērzu birztalu novadiem. Tikko pils mūros atbalsodamies izskanējusi svinīgā dziesma, jau dzirdama pirmā jaunekļa balss. Skaidri un noteikti viņš izteic savas zemes jaunatnes ugunskura sauksmi, veltītu tieši šiem saulgriežu svētkiem, un pēc tam viņš iemet sārtā savas zemes liesmu aizdegto lāpu. Viņam piebiedrojas otrs, trešais, līdz beidzot plašais jaunatnes pulks, kurā varētu saskaitīt turpat divus tūkstošus zēnu un meiteņu, noklausījies visu astoņu tautu ugunskura sauksmes, ģermāņu rases labākos likumus — godu, brīvību, uzticību, drošsirdību un upurēšanās gatavību. Vēl augstāk pret debesīm uzšaujas astoņu iemesto lāpu radītās sārta dzirkstis. Sanāksmes dalībnieku atbilde sauksmēm izteicas kopējā dziesmā par brīvību — augstāko par visu dzīvē.

Tad runā visas Vācijas jaunatnes vadītājs reichsjugendführers Arturs Aksmans (Axmann). Austrumu stepju spēki, — saka viņš, — boļševisms un sahu valsts apvienojušās, lai iznīcinātu Eiropu. Mūsu visstingrākā pārliecība ne uz brīdi nepamet domu, ka šos žīdisma sakūdītos spēkus izdosies iznīcināt. 20. gadsimts atrodas rasiskās apziņas atdzimšanas zīmē. Jau mūsu senču cīņas pierādījušas, ka visilgāk dzīvo tās tautas, kas neatlaidīgi un vienmēr cīnījušās par savu brīvību. Šī doma vadījusi arī Eiropas jaunatni, iesaistoties cīņā pret boļševismu. Saulgriežu dienai tādēļ jākļūst par mūsu laika simbolu. Liesmām, kas šovakar pārvērš pelnos mūsu svētku sārtu, jāiedegas dziļi mūsu sirdīs, sadedzinot visu to, kas kādreiz varētu šķirt ģermāņu cilvēkus vienu no otra. Ja arī mums vēl būtu jāpārdzīvo grūtības un nebaltas dienas, tālumā tomēr jau aust rīts.

Ar šādiem vārdiem, dziesmu un godinājumu Vadonim beidzas sanāksme. Izplēnot pēdējām oglēm svētku sārtā, jaunatne atgriežas nometnē, kas celta tieši saulgriežu sanāksmes dalībniekiem, bet pēc tam katrs savā dzimtajā novadā. No nometnes, kuŗas vārtus lepni greznojis uzraksts „Ģermāņu jaunatne", viņi paņēmuši sev līdzi kopības apziņu, kas vieno šīs rases cilvēkus ar līdzīgām asinīm un vērtību. „Arvien atrasties sava laikmeta avangardā — tā jaunatnes priekšrocība", bija teikts Latvijas jaunatnes ugunskura sauksmē. „Ņemt lāpu guni no tautas tīrākām liesmām — tas jaunatnes uzdevums. Tai jāsoļo vienotai, plecu pie pleca, un jākļūst par tēraudā kausētu varoņu dzimtu." — Šī doma, kā arī saulgriežu ugunskura kvēlās liesmas, lai stiprina mūsu ticību, ka līdzīgi saulei, kas vienmēr uzvarējusi tumsu, Eiropas gaišie spēki pieveiks tumšos un ļaunos stepju spēkus, atnesot mums visiem gaišāku un labāku nākotni.

Ilg. L.

Skats atomu un molekulu pasaulēs

Tiešais skats parāda cilvēkam tikai mazu daļu no tā, kas pasaulē. Jau daudz vairāk redzam caur palielināmo stiklu un vēl vairāk ar mikroskopu. Mikroskops cilvēkam atklāj minerālu, augu un dzīvnieku audu un šūniņu uzbūvi un it īpaši sīkbūtņu pasauli, kur sīko ķermenīšu izmēri ir tikai dažas tūkstošdaļas vai pat dažas desmittūkstošdaļas milimetra. Izrādās, ka dažādām baktērijām un citiem mikroorganismiem ir ļoti dažāds lielums, forma un uzbūve. Ar laiku mikrobiologi, kas ar šiem pētījumiem nodarbojas, atrada dažādo slimību baktērijas, tā ka pēc mikroskopiskās izmeklēšanas datiem varēja noteikt slimību. Tam bija un ir milzīga nozīme slimību pazīšanā, noteikšanā un ārstēšanā.

Ap 20. gadsimta sākumu jau bija nostiprinājusies atziņa, ka ar optisko mikroskopu neko daudz tālāk mazo lielumu pasaulē tieši ieskatīties vairs neizdosies, jo to neatļauj gaismas viļņu garums. Violetās gaismas sajūtu rada īsie viļņi, kuŗu garums ir ap 400 milimikronu (1 milimikrons ir viena miljonā daļa, t. i. 0,000001 milimetru), bet sarkanās krāsas sajūtu — viļņi, kuŗu garums ir ap 700 milimikronu. Ja skatāmais ķermenītis daudz mazāks par gaismas vilni, tad ķermenītis vairs nevar būt redzams, jo gaismas staru tas neatspoguļo. Tomēr 20. g. s. pirmajā gadu desmitā izdevās konstatēt optisku ierīci, kas ļauj uztvert daudz mazākus ķermenīšus, nekā iespējams ar parasto vislabāko gaismas mikroskopu. Jauno optisko ierīci nosauca par ultramikroskopu un ar to izdevās uztvert daļiņas, kuŗu caurmērs vairs ir tikai 5 līdz 10 milimikronu. Ultramikroskops visai līdzīgs parastajam. Starpība tik tā, ka parastajā mikroskopā daļiņas tieši redzamas gaišā redzes laukā, bet ultramikroskopā uz daļiņām krīt intensīva gaisma sāniski, pie kam redzes lauks ir tumšs. Ārkārtīgi sīkās daļiņas tad gaismu vairs nereflektē, bet noliec un staru kūli izkliedē. Uz tumša fona redzamas zili, zaļi vai balti mirdzošas ripiņas, kas dreb un šaudās visādos virzienos. Šī kustība ļoti nozīmīga, jo tās cēlonis ir šķidruma molekulu nepārtrauktie, nevienmērīgie triecieni. Ūdens molekulas ir vēl daudzkārt mazākas par pieminētām daļiņām ar 5 līdz 10 milimikr. caurmēru un nepārtraukti kustas. Jo siltāks ūdens, jo ātrāk kustas tā molekulas. Šīs kustības ir pilnīgi nenoteiktas, chaotiskas. Ja gadās, ka daļiņai no vienas puses ar milzīgu sparu uzdrāžas vairākas molekulas, kamēr no pretējās puses triecieni ir vājāki, tad ultramikroskopiskais ķermenītis pavirzās spēcīgāki trieciena virzienā. Šīs parādības matēmatiskā analizē deva iespēju noteikt nevien mikroskopā neredzamo ūdens molekulu skaitu kubikcentimetrā, arī šo molekulu absolūtos lielumus. Izrādās, ka ūdeņa molekulu caurmērs ir dažas desmitdaļas milimikrona.

Ultramikroskopiskās uztveres robežās ietelp t. s. kolloīdās daļiņas. Tomēr ultramikroskopā tieši neizdodas saskatīt šīs daļiņas kā tādas un to apveidu, bet tikai konstatēt to klātbūtni. Kādu laiku atkal šķita, ka tālāk tiešās skatāmības ziņā nevarēs iet. Un tomēr priekš apm. 10 gadiem vācu zinātniekiem izdevās izgudrot pilnīgi jauna veida palielināmo ierīci, t. s. elektronu mikroskopu jeb pārmikroskopu. Sīkos ķermenīšus te neapskata parastajā gaismā, bet izlieto t. s. elektronu starus, kam ārkārtīgi niecīgs viļņu garums. Atkarībā no augstsprieguma, kāds tiek lietots, šo staru viļņu garums ir tikai ap 0,1—10 milimikronu. Šo staru sakopošanai un izkliedēšanai vairs neder stikla lēcas, bet jāņem magnētiskās spoles, jo šie stari noliecas magnēta un arī elektrisko lādiņu ietekmē. Ar šo ierīci izdevies iegūt jau ap 100.000 reiz lielus palielinājumus, pie kam tad var tieši skatīt un fotografēt daļiņas, kuŗu caurmērs ir tikai daži milimikroni. Tā izdevās tieši skatīt līdz tam laikam neredzētos daudzu slimību izplatītājus, t. s. virusus. Vērtīgas atziņas guva arī par kolloīdo daļiņu formu, par metallu virsas un baktēriju iekšējo uzbūvi.

Ar elektrona mikroskopu tagad izdevies jau tieši skatīt un fotografēt arī lielākās molekulas. Tādas samērā lielas molekulas, kuŗu caurmērs ir daži milimikroni, ir, piem., glikogenam, ogļhidrātam, kas kā rezerves viela uzkrājas mūsu aknās. Kā jau minēts, vēl daudz mazākas molekulas ir ūdenim. Mazas molekulas ir vēl, piem., cukuram, visiem sāļiem, sērskābei, spirtam, glicerīnam, tvanam, etiķskābei u. t. t., bet lielas, piem., kaučukam, cietei, olbaltumiem.

Daudz lielās molekulas, kas vēl tieši nav skatītas droši vien jau tuvākā nākotnē izdosies ar elektrona mikroskopu redzēt. Mazās molekulas tieši skatīt nevaram, un grūti teikt, kad tas būs iespējams. Tomēr arī par šo mazo molekulu būtību mēs zinām ļoti daudz. Ķīmijai un fizikai ir vesela rinda paņēmienu, kā ieskatīties šo mazo molekulu uzbūvē. Tā, piem., ar netiešiem paņēmieniem jau sen atšifrēts, ka ūdens molekulā ir 2 ūdeņraža atomi un 1 skābekļa atoms, bet tvana gāzes molekulā — 1 oglekļa un 1 skābekļa atoms. C-vitamīna molekula veidota no 6 oglekļa, 8 ūdeņraža un 6 skābekļa atomiem. Ka ķīmiķu secinājumi pareizi, to pierāda sintezes, t. i. dažādu dabas vielu mākslīgas iegūšanas iespējas, pie kam molekulu pakāpeniski uzbūvē, sintezē, no samērā vienkāršākām molekulām. Tā, piem., etiķskābi var sintezēt no acetilēna gāzes, un urīnvielu — no oglekļskābes.

Molekulām ir ne vien dažāds lielums un dažāds ķīmisks sastāvs, bet arī dažāda forma un uzbūve. Tā, piem., stearīnskābes molekula ir tievs, garens stiebriņš (oglekļa atomu virkne) ar sānos piestiprinātiem ūdeņraža atomiem; bet stiebriņa vienā galā bez tam atrodam 2 skābekļa atomus. Benzola molekula ir gredzenveidīga, bet naftalīna molekula pastāv no diviem gredzentiņiem. Ļoti interesantas šai ziņā lielās molekulas. Tā ķīmiķi no saviem pētījumiem jau agrāk bija secinājuši, ka glikogena molekulai jābūt mazai lodītei, ka tā nevar būt garena. Elektronu mikroskops šos ķīmiķu paredzējumus spīdoši apstiprināja. Tāpat ķīmiķi bija paredzējuši, ka muskuļu šķiedru proteīns, ko sauc par miozīnu, nevar pastāvēt no lodes veida molekulām, bet tām jābūt garām, līdzīgām apm. salmam. Arī šo secinājumu elektronu mikroskops pilnīgi apstiprinājis. Garas, tievas molekulas vēl ir, piem., cellulōzai un kaučukam, bet apaļas, piem., asins haimoglobīnam.

Zinātnes skats tomēr neaprobežojas ar molekulu pasauli, bet sniedzas vēl daudz tālāk — pat pašu atomu pasaulēs. Pamatojoties uz daudziem faktiem un secinājumiem, tagad par pilnīgi drošu uzskata atziņu, ka ķīmisko elementu atomi nav nedalāmas daļiņas, bet diezgan sarežģītas vienības. Atomos ir elektrības pamatdaļiņas, t. s. elektroni, kas milzīgā ātrumā joņo un viļņo ap atoma kodolu; un arī kodolā tāpat viss kustas un virpuļo. Ļoti nozīmīgas te divas atziņas: 1) ka atomos milzīgi enerģijas daudzumi un 2) ka visu ķīmisko elementu atomi veidoti no vienām un tām pašām pamatvienībām. Vielas atomu iekšējā enerģija pa daļai kļūst redzama t. s. radioaktīvās sabrukšanas procesos, kad, piem., no radija nepārtraukti un neatkarīgi no ārējiem apstākļiem plūst starotā enerģija, elektrības lādiņi un vielas daļiņas, pie kam pats radijs redzami necik nepārmainās. Tā atomi ir it kā neizsmeļams spēku avots. Otrs fakts par dažādo ķīmisko elementu atomu, piem., zelta, radija un dzelzs, būtisko radniecību devis mājienu neskaitāmiem atomu pārvēršanas mēģinājumiem. Techniski nozīmīgos apmēros gan vēl nav izdevies, piem., no dzelzs iegūt zeltu vai radiju, bet pati atomu pārvēršanas iespēja ir jau tieši pierādīta un niecīgos apmēros jau notikusi.

—*ns.*

Izdevējs: LJO stāba šefs. Apgāds — Kontinents, Pulasta ielā 3. Tālr. 22310. Galvenais redaktors RAIMUNDS ČAKS. Iekārtojis MARĢERIS VITOLIŅŠ. Iznāk vienreiz mēnesī. Atsevišķs numurs maksā RM 0,40. Redakcija Rigā, Adolfa Hitlera (Brīvības) ielā 34/36-10. Tālr. 92855. Redaktors run. no plkst. 8—10.

10T(7) VII 44 Deutsche Verlags- und Druckerei-Ges. im Ostland m. b. H. Riga, Schmiedestr. 29.

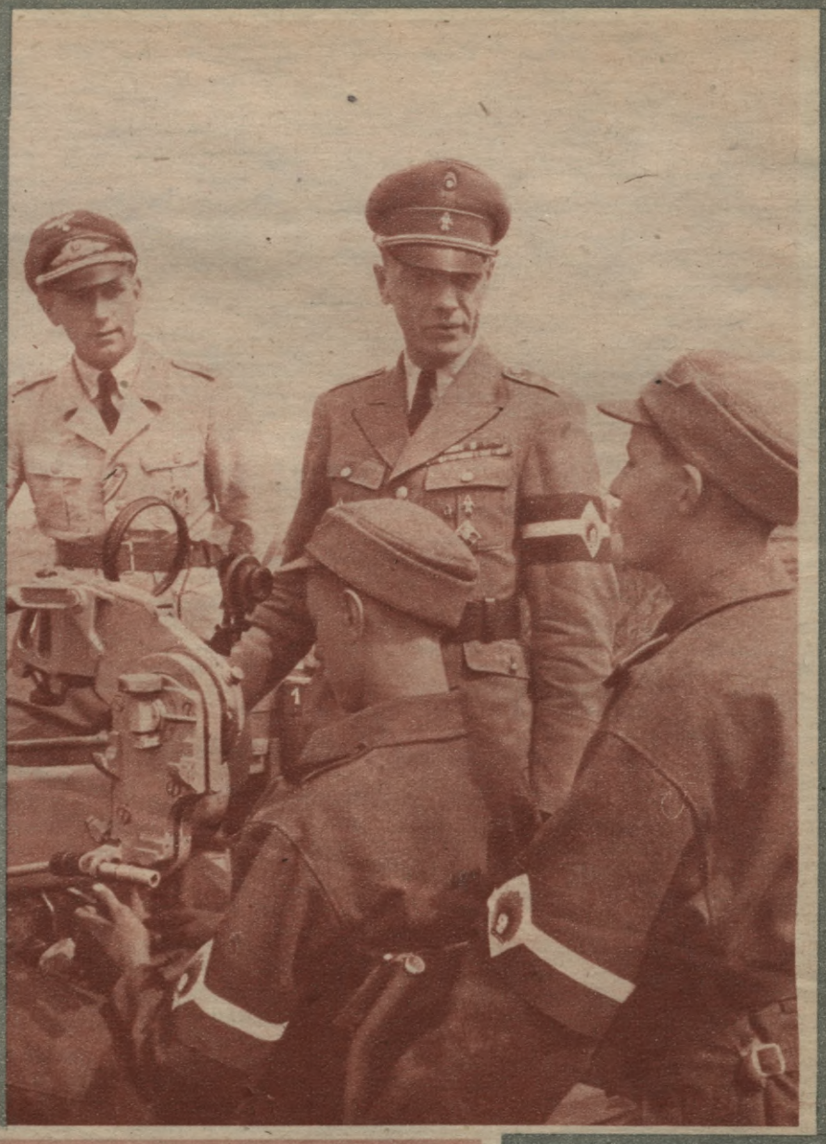

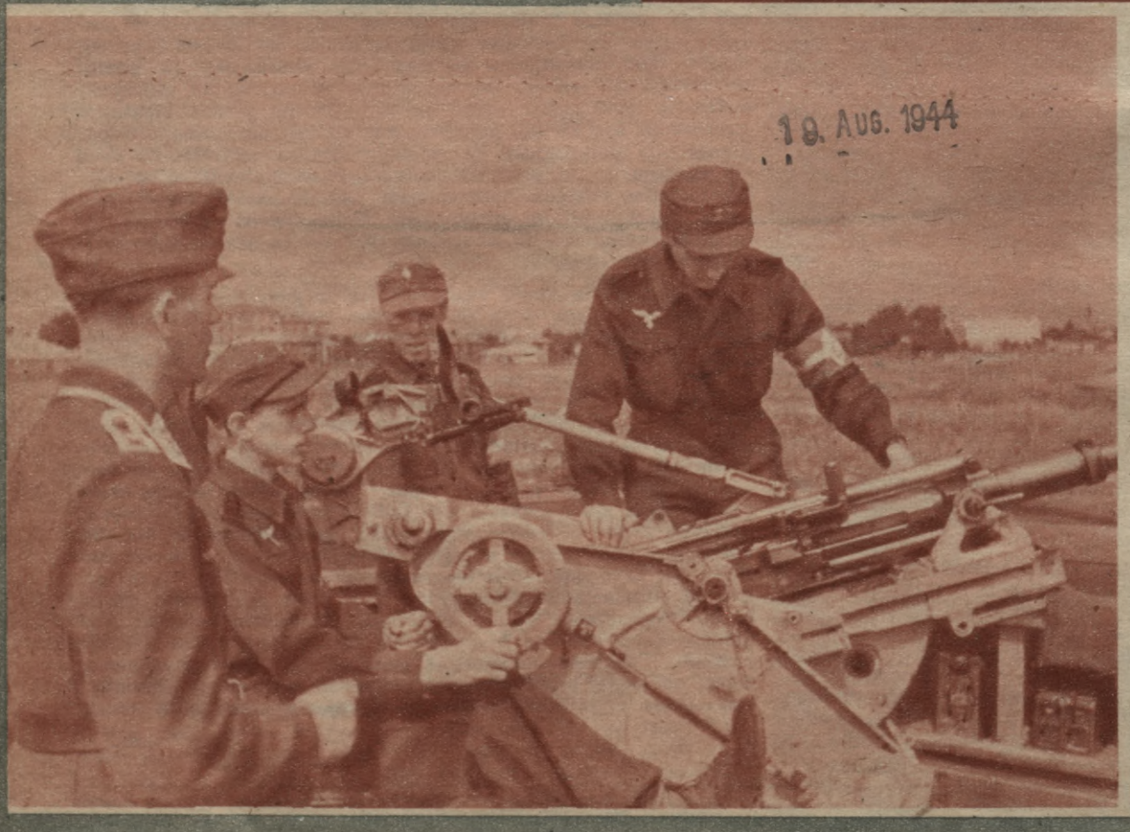

PAR TĒVZEMI UN UZVARU

PK kara zinotāja
Hn. Markwardt uzņēmumi